

ملک اقتصاد

نگاهی به نقش زن در اقتصاد خانه و جامعه

با الگوگیری از حضرت فاطمه علیها السلام

نویسنده: سید محسن اسد اللهی
با همکاری جمعی از پژوهشگران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زن، ملکه اقتصاد

نگاهی به نقش زن در اقتصاد خانه و جامعه با

الگوگیری از حضرت فاطمه علیها السلام

زن ملکه اقتصاد

نگاهی به نقش زن در اقتصاد خانه و جامعه با الگوگیری از حضرت فاطمه علیها السلام

- ❖ کاری از: حلقه تولیدمحتوای اقتصاد مقاومتی «اقتصادنا» ❖
- ❖ نویسنده: سید محسن اسداللهی با همکاری احمدرضا زارعی ❖
- ❖ ویراستار و صفحه آرا: موسی محمدآبادی و محمد جبلة ❖

چهارمین سالگرد تأسیس

فهرست

۵ فهرست

۹ مقدمه

مجلس اول:

۱۳ اسوهٔ حسنه

۱۴ چکیده:

۱۷ ضرورت معرفی الگو برای زندگی

۱۸ نقش الگو در زندگی

۱۹ معرفی الگو در قرآن

۲۰ حضرت زهرا علیها السلام یکی از بهترین الگوهای ارائه شده در اسلام

۲۱ الگو بودن حضرت در بعد فردی

۲۲ الگو بودن حضرت در بعد خانوادگی

۲۵ الگو بودن حضرت در بُعد اجتماعی

۲۶ الگو بودن حضرت در اقتصاد

مجلس دوم:

۲۹ زن، ملکهٔ اقتصاد

۳۰ چکیده:

۳۱ سیر بحث « زن، ملکه اقتصاد »

۳۳ آیا همهٔ بار اقتصادی خانه حضرت علی بر عهده ایشان بود؟

۳۳ تقسیم کار خانه

۳۴ ریحانه

۳۴ زن ایرانی، ملکهٔ اقتصاد ایرانی

۳۵ نقش زنان در انقلاب (پیدایش و رویش)

۳۵ نگاهی به وضعیت زنان قبل از انقلاب اسلامی ایران

- ۳۶ شأن زن از دیدگاه امام خمینی
- ۳۷ حضور زن در شکل‌گیری انقلاب اسلامی ایران
- ۳۹ غرب برای زنان ما چه می‌خواهد
- ۳۹ سوغات غرب
- ۴۱ فمینیسم از کجا زائیده شد؟
- ۴۳ فمینیسم و اقتصاد
- ۴۳ اسلام نقش اقتصادی زن را چگونه معرفی می‌کند؟
- ۴۴ زنان پایه‌های اقتصاد کشور، منتها چگونه؟

مجلس سوم:

۴۵ اینجا حرم است!

- ۴۶ چکیده:
- ۴۹ خانه‌داری حضرت زهرا علیها السلام
- ۵۰ اینجا حرم است
- ۵۱ هر کاری برای خدا
- ۵۱ زن، کارگزار خدا
- ۵۲ نقش‌های اقتصادی مادر در خانه
- ۵۲ تغذیه جسمی
- ۵۳ شیخ انصاری
- ۵۳ فرزند شیخ فضل الله نوری
- ۵۴ تغذیه روحی
- ۵۶ درمان و سلامت
- ۵۷ آموزش
- ۵۷ همسر داری
- ۵۸ مدیریت اقتصادی خانه

مجلس چهارم:

۶۳ تربیت اقتصادی خانه

- ۶۴ چکیده:
- ۶۵ سیر بحث: «تربیت اقتصادی خانه»
- ۶۵ تربیت رکن اصلی در خانه حضرت زهرا علیها السلام
- ۶۷ تربیت رکن اصلی در خانه حضرت زهرا علیها السلام
- ۶۷ روحیه تولیدگرایی در مقابل مصرف‌گرایی
- ۶۹ ایثارگری
- ۷۲ حمایتگری
- ۷۵ ویژگی‌های اجتماعی حضرت فاطمه علیها السلام
- ۷۷ اخوت محوری
- ۷۹ خرید جنس ایرانی بجای پول نقد به عنوان هدیه
- ۷۹ مقدم داشتن دیگران بر خود

۸۱ **مجلس پنجم:**

۸۱ **زن مصلح اجتماع**

۸۲: چکیده:

۸۳ سیر بحث: «زن مصلح اجتماع»

۸۵ حضور حضرت زهرا علیها السلام در عرصه اجتماع

۸۷ حضور زن در عرصه های اجتماعی

۸۷ بخش هایی از بیانات رهبری

۸۸ ترکیب نقش آفرینی اجتماعی و کار مادری

۸۹ نظر اسلام در این باره

۸۹ حضور فعال حضرت زهرا علیها السلام در صدر اسلام

۹۰ اثرات فعالیت تربیتی زن در اجتماع

۹۲ افزایش روحیه جمع گرایی و تعاون

۹۴ شرکت اسلامیه آقا نجفی اصفهانی

مقدمه

امروزه مشکلات اقتصادی سبب شده است بازخوانی مجددی به مسائل و موضوعات اقتصادی در کشورهای مسلمان خصوصاً کشور ایران انجام شود.

از آنجاکه بسیاری از اقتصاددانان در جوامع علمی کشور با نگاه اقتصاد نظام سرمایه‌داری به مسائل مرتبط با اقتصاد کشور می‌نگرند؛ لذا موضوعات را هم با همان مبانی و اهداف و رفتارها و روابط موردکنکاش قرار می‌دهند.

به‌طورمثال وقتی به بحث توسعه و لوازم آن می‌رسند، نقش عوامل مختلف را از دریچه توسعه و در ابعاد جهانی آن با نگاه نظام اقتصاد لیبرال موردبررسی قرار می‌دهند. در این بین نقش زنان را چگونه می‌بینند؟ ساده‌تر اینکه زنان در توسعه چه جایگاهی دارند؟ خب طبیعی ست که آن‌ها نیز باید وارد بازار کار شوند و پایه‌پای مردان به‌عنوان نیروی کار در توسعه کشور سهیم باشند و بدین ترتیب نیروی کار ارزان قیمتی برای کارخانه‌ها و تولیدی‌ها و شرکت‌های توزیعی فراهم می‌شود!

با این مبانی اقتصادی زن خانه دار یک نیروی غیر فعال اقتصادی معرفی می‌شود که تنها در صورتی برای توسعه مفید خواهد بود که مشغول به کاری در بیرون خانه شود. برای تحقق این هدف از مکاتب فکری و جنبش‌های مختلفی مانند «فمینیسم» استفاده می‌کنند و با استفاده از تسلط رسانه‌ای موجود زنان را به کار بیرون خانه ترغیب می‌کنند و طبیعی است که کار در خانه را مذموم معرفی می‌کنند و با سوءاستفاده از شعار حقوق زن نیروی کار ارزان کارخانه‌ها را مهیا می‌کنند.

بدین ترتیب نهاد خانواده کم‌کم رو به فروپاشی می‌گراید، تمرکز زن در خانه نخواهد بود، کارهای خانه توسط پرستار انجام می‌شود، بچه‌ها در محیط مهد کودک پرورش پیدا می‌کنند و از محبت مادر سیراب نخواهند شد و شوهر نیز از محبت همسر خانه بی‌بهره می‌گردد، در نتیجه کیان زندگی

از هم پاشیده شده و فردگرایی به جای جمع گرایی و محوریت خانواده قرار می‌گیرد و گسست بزرگی در مهم‌ترین عامل پیوندهای اجتماعی که «نهاد خانواده» باشد ایجاد می‌شود.

در این نوشته با سیر مشخصی به تقویت بنیان‌های خانواده و نقش آن در پیوندهای اجتماعی پرداخته‌ایم و نقش زن در خانه را به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل بلکه به عنوان مهم‌ترین عامل اقتصادی خانه و اجتماع بررسی کرده و بهترین الگوی زندگی را حضرت زهرا علیها السلام معرفی نموده‌ایم.

ابتدا الگو بودن حضرت زهرا علیها السلام را به عنوان «اسوه حسنه» مطرح کرده و در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی مورد بررسی قرار داده‌ایم و مروری بر نقش اقتصادی حضرت داشته‌ایم. در ادامه بحثی را با عنوان «زن ملکه اقتصاد» طرح کرده و به نقش آفرینی حضرت زهرا علیها السلام در اقتصاد خانه و به تبع آن زنان در اقتصاد ایران پرداخته‌ایم و نقشه‌ها و برنامه‌های غرب برای زنان ایرانی را بیان کرده‌ایم.

در مجلس سوم به نقش‌های اقتصادی مادر در خانه از جمله تغذیه جسمی، روحی، سلامت، آموزش و... با الگوگیری از نقش آفرینی حضرت زهرا علیها السلام اشاره کرده و با عنوان «اینجا حرم است!» به رفتارهای زنان در خانه با محوریت رضایت الهی پرداخته‌ایم.

مجلس چهارم نیز به نقش مادر در اقتصاد خانه با عنوان «تربیت اقتصادی خانه» به نقش تربیتی او پرداخته و سه عنصر: «ایثارگری، حمایتگری و اخوت محوری» تبیین نموده‌ایم. در پایان در مجلس پنجم با عنوان «زن مصلح اجتماع» به الگوگیری زنان از حضور فعال حضرت زهرا علیها السلام در عرصه اجتماع پرداخته و اثرات اقتصادی فعالیت تربیتی زن در اجتماع را بیان نموده‌ایم.

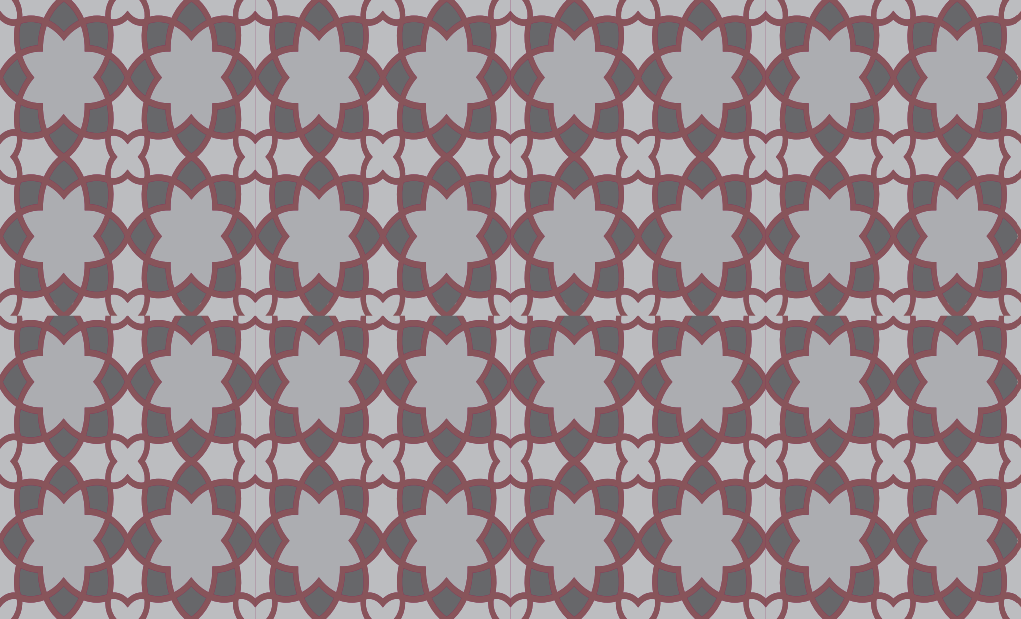
ذکر این نکته مهم و ضروری است که اگر بخواهیم درک بهتری از اقتصاد و نقش زن و مادر در اقتصاد خانواده و اجتماع داشته باشیم، باید پیش فرض‌های ذهنی خود در خصوص اقتصاد را اصلاح کنیم و اینگونه نباشد که اقتصاد را فقط درآمد و پول بدانیم، بسیاری از رفتارهای ما جنبه اقتصادی دارد در حالی که

با دانش اقتصادی امروز مادی‌گرایی، تنها کار غیرعقلانه‌ای است که از پول یا انرژی انسان را هدر می‌دهد! و حال آنکه در اسلام این‌گونه رفتارها مورد تأکید است. نمونه بارز آن کارهای مادر در خانه است که اگر بخواهیم ارزش آن را پایین آورده و جنبه مالی به آن بدهیم به اندازه سه شیف‌کار است که حقوق آن مبلغ معتنا بهی می‌شود، اما مادر خانه این مبلغ را دریافت نمی‌کند، بلکه با طیب خاطر و برای رضای خدا اقدام به انجام آن می‌کند.

مجموعه حاضر به سفارش «اداره کل امور مبلغین سازمان تبلیغات اسلامی» و با تلاش گروه تولید محتوای اقتصاد مقاومتی «اقتصادنا» تألیف شده است.

لازم است در اینجا از تمام عزیزانی که ما را در تولید این مجموعه گران‌سنگ یاری کردند، صمیمانه قدردانی کنیم: حجج اسلام سعید منیری، سید جواد اسداللهی، علی آب انباری، رضا زندوکیلی و سرکار خانم لاله دهقان پور.

مجلس اول:

اسـوۀ حـسنـه

«مروری بر نقش محوری حضرت فاطمه زهرا علیها السلام به عنوان یکی
از بهترین الگوهای معرفی شده اسلام»

چکیده:

با استفاده از ظرفیت منحصربه‌فرد ایام فاطمیه می‌توانیم به بازخوانی شخصیت محوری حضرت زهرا علیها السلام بپردازیم و از جنبه‌های گوناگون مورد کنکاش و بررسی قرار دهیم. پرداختن به این نکته که برای عملی کردن هرچه بهتر دین در عرصه زندگی نیاز به الگوی مناسب است و حضرت زهرا به شواهد مختلف روایی یکی از بهترین الگوها می‌باشد.

الگو بودن در ابعاد مختلف فردی، خانوادگی و اجتماعی و در موضوعات مختلف می‌تواند در مسیر تبیین رفتارهای حضرت و پیروی از این الگوی نمونه ما را یاری کند. یکی از مهمترین الگوگیری‌ها از حضرت در عرصه رفتارهای اقتصادی در سطح زندگی فردی خانوادگی و اجتماعی است و اینکه اصلاً رفتار و نقش‌آفرینی درست اقتصادی زن در این سه عرصه چگونه است و آیا اساساً زن می‌تواند به نقش‌آفرینی بپردازد؟

سیر بحث «اسوهٔ حسنه»

۱- ضرورت معرفی الگو برای زندگی

۲- معرفی الگو در قرآن

۳- حضرت زهرا یکی از بهترین الگوهای ارائه شده در اسلام

الگو بودن حضرت در بعد فردی

- دعا و عبادت

- زندگی زاهدانه

الگو بودن حضرت در بعد خانوادگی

- رفتار با پدر

- رفتار با همسر

- رفتار با فرزند

الگو بودن حضرت در بعد اجتماعی

- الگو بودن در رفتار با مردم

- الگو بودن حضرت زهرا در اقتصاد

۴- آیا اقتصاد به همین معنایی است که در ذهن ما شکل گرفته است؟

۵- زن چه نقشی می‌تواند در اقتصاد ایفا کند؟

ضرورت معرفی الگو برای زندگی

وجود نازنین امیرالمؤمنین در خطبه قاصعه در معرفی پیامبر ﷺ نکته قابل توجهی را بیان می‌کنند؛ ایشان می‌فرماید:

از همان زمان که رسول خدا ﷺ از شیر باز گرفته شد، خداوند بزرگ‌ترین فرشته از فرشتگان خویش را مأمور ساخت تا شب و روز او را به راه‌های مکارم اخلاق و صفات خوب انسانی سوق دهد؛ و من [هنگامی که به حدّ رشد رسیدم نیز] همچون سایه به دنبال آن حضرت حرکت می‌کردم و او هر روز نکته تازه‌ای از اخلاق نیک خود را برای من آشکار می‌ساخت؛ و به من فرمان می‌داد تا به او اقتدا کنم.

این بخش از خطبه قاصعه امیرالمؤمنین این حقیقت را آشکار می‌سازد که حتی شخصیتی چون پیامبر گرامی اسلام هم در آغاز زندگی دنیایی خود، مقتدا و پیشوایی داشته که از بزرگ‌ترین فرشته‌های الهی بوده است؛ فرشته‌ای که او را در پیمودن مسیر صحیح هدایت می‌کرده است.

امیرالمؤمنین در این کلام نورانی به الگوپذیری خود و پیشوا قراردادن پیامبر برای خودش هم تصریح می‌کند؛ الگویی که سایه به سایه او حرکت می‌کرد و هر روز درس تازه‌ای از ایشان می‌آموخت و نکات جدیدی از اخلاق انسانی را فرا می‌گرفت.

۱. نهج البلاغه/ خطبه ۱۹۲: «وَلَقَدْ قَرَّنَ اللَّهُ بِهِ (صلى الله عليه وآله) مِنْ لَدُنْ أَنْ كَانَ فَطِيماً أَكْثَرَ مَلَأَتْهُ يَسْلُكُ بِهِ طَرِيقَ الْمَكَارِمِ، وَمَحَاسِنِ أَخْلَاقِ الْعَالَمِ، لَيْلَةً وَنَهَارَةً وَلَقَدْ كُنْتُ أَتَّبِعُهُ اتِّبَاعَ الْفَصِيلِ أَتْرَاقَهُ يَرْفَعُ لِي فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْ أَخْلَاقِهِ عِلْماً وَتَأْمُرُنِي بِالْإِقْتِدَاءِ بِهِ».

از دستورات دین مبین اسلام که تأکید فراوانی هم پیرامون آن شده انتخاب الگو برای پیمودن مسیر است؛ الگویی مناسب که ملاک‌ها و معیارهای یک انسان مسلمان در او کاملاً پیاده شده باشد تا مردان و زنان ببینند که اولاً این معیارها قابل عملی شدن است و ثانیاً این معیارها چگونه قابل پیاده شدن می‌باشد.

مسئله انتخاب الگو در آیاتی از قرآن کریم مطرح شده؛ مثلاً در آیه‌ای می‌فرماید: «لَقَدْ كُنْتُمْ لَكُمْ أَسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ» حضرت ابراهیم و کسانی که با او بودند الگویی حسنه هستند.»

یا درباره وجود نازنین پیامبر ﷺ به عنوان برترین الگوی جهان بشریت می‌فرماید: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا»؛ بی‌گمان، در [رفتار و اخلاق] رسول خدا برای شما الگویی نیکوست، [البته] برای کسی که به خدا و روز واپسین امید داشته باشد و خدا را بسیار یاد کند.»

نقش الگو در زندگی

در حقیقت الگو نقش یک میانبر را برای رسیدن به اهداف است؛ و معمولاً انسان‌ها برای انجام هر چه بهتر کارهایشان و رسیدن به اهدافشان نیازمند یک الگو و نمونه هستند.

منظور از الگو، یک نمونه عینی و قابل مشاهده در ابعاد گوناگون است که افراد برای رسیدن به کمال و مطلوب، می‌بایست از آن‌ها پیروی کنند. در ادبیات دینی ما واژه‌های دیگری هم هست که تقریباً همان معنای الگو را دارند مثل: امام، أسوه، نمونه، حجت، مثال، دلیل سرمشق، هادی.

۱. ممتحنه/۴.

۲. احزاب/۲۷.

معرفی الگودر قرآن

قرآن کریم علاوه بر پرداختن به مسئله الگوپذیری؛ به صورت صریح الگوهای متعدد و متفاوتی را معرفی کرده؛ از جمله چهار زن را به عنوان زن نمونه ذکر می‌کند؛ دو زن به عنوان الگوی مثبت و دو زن به عنوان الگوی منفی. اجازه دهید آیات آن را محضرتان تقدیم کنم؛ می‌فرماید: «صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَ امْرَأَتَ لُوطٍ؛ خداوند برای کسانی که کافر شده‌اند به همسر نوح و همسر لوط مثل زده است.»

«كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاهِلِينَ؛ آن دو تحت سرپرستی دو بنده از بندگان صالح ما بودند، ولی به آن دو خیانت کردند و ارتباط با این دو (پیامبر) سودی به حالشان (در برابر عذاب الهی) نداشت، و به آن‌ها گفته شد: وارد آتش شوید همراه کسانی که وارد می‌شوند!»

خب این دو الگوی منفی؛ یکی همسر نوح و دیگری همسر لوط؛ بله می‌توان همسر پیامبر بود اما به عنوان بدترین انسان‌ها به عنوان الگو معرفی شد. بعد قرآن دو الگوی مثبت را معرفی می‌کند و می‌فرماید:

«وَصَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْمَجْنَةِ وَنَجِّنِي مِنَ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ؛ و خداوند برای مؤمنان، به همسر فرعون مثل زده است، در آن هنگام که گفت: پروردگارا! خانه‌ای برای من نزد خودت در بهشت بساز، و مرا از فرعون و کار او نجات ده و مرا از گروه ستم‌گران رهایی بخش!» و می‌توان در خانه بدترین انسان‌ها زندگی کرد اما الگوی جهان بشریت شد.

«وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُّوحِنَا وَصَدَقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ عَلَيْهَا مِنَ الْقَوَاتِينِ؛ همچنین به مریم دختر عمران که دامن خود را پاک نگه داشت، و ما از روح خود در او دمیدیم، او کلمات پروردگار و کتاب‌هایش را تصدیق کرد و از مطیعان فرمان خدا بود!»

از دیگر الگوهایی که قرآن معرفی می‌کند جوانانی هستند که ما آن‌ها را به عنوان اصحاب کهف می‌شناسیم که سوره‌ای هم در قرآن به نام آن‌ها نامگذاری شده. قرآن در مورد آن‌ها می‌فرماید: «نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى»^۱ ما داستان آنان (اصحاب کهف) را به درستی برای تو حکایت می‌کنیم. آنان جوان مردانی بودند که به پروردگارشان ایمان آوردند و ما بر هدایتشان افزودیم.»

حضرت زهرا علیها السلام یکی از بهترین الگوهای ارائه شده در اسلام

اما یکی از برترین و بهترین الگوهایی که اسلام ارائه می‌دهد وجود حضرت زهرا مرضیه علیها السلام است. زهرا مرضیه نه تنها برای ما بلکه برای اهل بیت علیهم السلام هم الگوست چنان که حضرت صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشريف فرمودند: «إِنَّ لِي فِي ابْنَةِ رَسُولِ اللَّهِ أَسْوَأَ حَسَنَةً»^۲ الگو و اسوه نیکوی من دختر فرستاده خدا، فاطمه زهراست.» وجود نازنین پیامبر خدا صلی الله علیه و آله درباره این بانوی با عظمت فرمودند: «إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ عَلِيًّا وَزَوْجَتَهُ وَأَبْنَاءَهُ حُجَجًا عَلَى خَلْقِهِ»^۳

خداوند متعال علی، همسر و فرزندان خود را حجت خود در میان مردم قرار داده است. دیگر اهل بیت عصمت و طهارت هم از الگو بودن این بانوی بزرگوار سخن گفته‌اند. امام حسن عسکری علیه السلام می‌فرماید: «نَحْنُ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَفَاطِمَةُ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَيْنَا»^۴ ما حجت خدا بر آفریدگانش هستیم، و فاطمه، حجت خدا بر ما.» و یا اینکه امام باقر علیه السلام در عظمت و جلالت مادر بزرگوارش فاطمه علیها السلام می‌فرماید: «لَقَدْ كَانَتْ عَلَيْهَا السَّلَامُ مَفْرُوضَةً الطَّاعَةِ عَلَى جَمِيعٍ مِّنْ خَلْقِ اللَّهِ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ وَالْوَحْشِ وَالْأَنْبِيَاءِ وَالْمَلَائِكَةِ»^۵ اطاعت فاطمه علیها السلام بر تمام بندگان الهی از جن و انس، پرندگان و حیوانات، پیامبران و ملائکه واجب است.»

۱. کهف/۱۳.

۲. الغیبه، للطوسی؛ ص ۲۸۶.

۳. عوالم ج ۱۱، ص ۷۸.

۴. تفسیر طیب البیان، ج ۱۳، ص ۲۳۶.

۵. دلائل الامامة، ص ۲۸.

اهل بیتی که خودشان الگوی جهان بشیریت هستند و خداوند آنان را به عنوان راهنمایان عالم فرستاده؛ الگوی خودشان را مادرشان زهرا معرفی می‌کنند. الله اکبر؛ عظمت این الگو تا به کجاست!

الگو بودن حضرت در بعد فردی

این بانوی بزرگوار در ابعاد مختلفی می‌توانند به عنوان اسوه و الگو قرار گیرند. یکی از آن ابعاد، بعد فردی است که مصادیق متعددی دارد که اجازه می‌خواهم برخی از آن‌ها را بر شماریم.

دعا و عبادت

یکی از آن مصادیق بعد فردی، دعا و عبادت این بانوست که ما می‌توانیم به عینه از آن الگو برداری کنیم. برای نمونه در روایت آمده است که حضرت زهرا علیها السلام پس از هر نماز واجب ذکر مخصوص داشتند؛ ۳۴ مرتبه الله اکبر، ۳۳ مرتبه الحمد لله، ۳۳ مرتبه سبحان الله. ذکر که دستور آن را به عنوان هدیه‌ای عظیم از پدر بزرگوارشان دریافت کرده بود و همواره بر آن مداومت می‌ورزید و به شیعیان خویش نیز توصیه می‌فرمود.

نحوهٔ دعا کردن این بانو هم خیلی خاص بود؛ وجود نازنین امام حسن علیه السلام نقل می‌کند:

در شب جمعه ای مادرم فاطمه علیها السلام را دیدم که در محراب عبادت ایستاده است و تا سپیدهٔ صبح، دائم در رکوع و سجود بود، و می‌شنیدم که برای مؤمنین و مؤمنات دعا می‌نمود و نام آن‌ها را می‌برد و برای آن‌ها بسیار دعا می‌کرد، ولی برای خود هیچ دعایی نمی‌نمود. گفتم: ای مادر! چرا همان طور که برای دیگران دعا می‌کنی، برای خود دعا نمی‌کنی؟ فرمود: فرزندم! اول، همسایه؛ سپس خانه.^۱

در روایت دیگری آمده: فاطمه علیها السلام در حال نماز از شدت ترس نفسش به شماره می‌افتاد.

حسن بصری درباره فاطمه زهرا علیها السلام می‌گوید: به قدری دختر پیغمبر عبادت کرد و در محراب عبادت ایستاد که «تَوَزَّعَتْ قَدَمَاها»؛ پاهای آن بزرگوار از ایستادن در محراب عبادت، ورم کرد.»

زندگی زاهدانه

اما از دیگر مصادیق بعد فردی این بانو که می‌تواند الگو قرار گیرد، زندگی زاهدانه این بانوست؛ در روایات است که حضرت فاطمه زهرا و علی مرتضی علیهما السلام در یک چهار دیواری کوچک و گلین زندگی می‌کردند. از یک پوست گوسفند، به عنوان رو اندازشان استفاده می‌کردند. حضرت زهرا علیها السلام چادری از لیف خرما می‌بافت و از آن استفاده می‌کرد. البته غرض ما از بیان این روایات این نیست که ما الان برویم و فرضاً در خانه گلی زندگی کنیم؛ بلکه حقیقت، محتوا و روح این رفتارهاست که قابل الگوبرداری است. اسوه‌پذیران حقیقی آنانی‌اند که روح این رفتارها را درک و اقتباس کنند و در کالبد زندگی خویش به اجرا گذارند؛ مانند روح بی‌اعتنایی به دنیا و حقیرشمردن مظاهر فریبنده آن، روح پارسایی و رستگی از حب دنیا، روح ساده‌زیستی و پرهیز شدید از تجمل‌گرایی.

در زیارت نامه حضرت می‌خوانیم: «یا خلیفة الوریع والزهد؛ ای هم پیمان با پارسایی و زهد.»

الگوبودن حضرت در بعد خانوادگی

رفتار با پدر

از دیگر ابعاد رفتاری ایشان که می‌توان از آن الگوبرداری کرد، بُعد خانوادگی ایشان است. حضرت زهرا علیها السلام در ایامی که کنار پیامبر بودند همچون مادری از ایشان پرستاری می‌کرد و جای خالی حضرت خدیجه را به نوعی پر می‌کردند؛ به همین جهت هم بود که پیامبر او را «ام ابیها» نامیدند؛ یعنی مادر پدرش.

۱. مناقب ابن شهر آشوب مازندرانی ج ۳، ص ۳۴۱.

۲. عوالم، ج ۱۱، ص ۱۹۰.

رفتار با همسر

یکی از پندآموزترین الگوگیری‌ها از حضرت زهرا علیها السلام نوع رفتار ایشان با همسرشان، امیرالمؤمنین علیه السلام بود. در حکمت ۱۳۶ نهج البلاغه می‌خوانیم: «وَجِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ؛ جهاد زن همسرداری نیکوی اوست.»

کلید آرامش، استحکام و صمیمیت خانواده است که در دست زنان است و به دنبال آن موفقیت و آسودگی خاطر مرد نیز، به نوع به رفتار و برخورد همسرش درون خانه بستگی دارد.

زهرای اطهر همواره به همسر بزرگوارش عشق می‌ورزید و او را مورد محبت قرار می‌داد و در کلام خود علاقه و احترام را توأماً در نظر داشت؛ گاهی او را با کنیهٔ «ابا الحسن» صدا می‌کرد و گاه او را «یا بن عم» خطاب می‌نمود و می‌فرمود: «جَزَاكَ اللَّهُ عَنِّي خَيْرَ الْجَزَاءِ يَا بَنَیْ عَمِّ رَسُولَ اللَّهِ.»^۱

به‌کاربردن نام مناسب و القاب زیبا برای خطاب همسر، موجب روابط مثبت و ایجاد محیطی آکنده از صمیمیت می‌شود و سبب پیدایش زمینهٔ عکس‌العمل و رفتار مناسب در طرف مقابل می‌گردد. در نورانی کلامی حضرت علی علیه السلام فرموده:

«اجملوا فی الخطاب، تسمعوا جمیل الجواب؛^۲ خطاب‌هایتان را زیبا کنید تا پاسخ زیبا بشنوید.»

فاطمه علیها السلام در مقام اظهار محبت و علاقه به امام علی علیه السلام می‌فرمود: «روحی لروحک الفدا و نفسی لنفسک الوقاء یا ابا الحسن؛^۳ علی جان، روح من فدای روح تو و جان من سپربلاهای جان تو.»

۱. علل الشرائع، ج ۱، ص ۱۸۸.

۲. غرر الحکم، ۲۵۶۸.

۳. کوکب درّی، ج ۱، ص ۱۹۶.

رفتار با فرزندان

هر بُعدی از ابعاد رفتاری این بانورانگاه می‌کنیم قابل‌الگوبرداری است. در بُعد تربیت فرزندان نقل شده:

حضرت فرزندان خود را به بازی و مسابقه تشویق می‌کردند و گاهی با آنان به بازی مشغول می‌شدند و با گفتاری شیرین و مادرانه و بالاوپایین انداختن فرزندان خود، آنان را از احساسات پاک مادری سیراب می‌کردند و به تربیت روحی و پرورش جسمی عزیزان خود عنایت داشتند. حضرت گاهی از ادبیات شاعرانه استفاده می‌کردند و این‌گونه می‌فرمودند:

أَشْبِهْ أَبَاكَ يَا حَسَنُ
وَ اخْلَعْ عَنِ الْحَقِّ الرَّسَنَ
(حسن جان!) مانند پدرت علی باش و ریسمان را از گردن حق بردار؛

وَ اغْبُذْ إِهْلًا ذَا مَنِّ
وَ لَا تُؤَالِ ذَا الْإِحْنِ
خدای احسان‌کننده را پرستش کن و با دشمنان و کینه توزان دوستی مکن

و یا امام حسین علیه السلام را این‌گونه خطاب می‌کردند:

أَنْتَ شَبِيهُ أَبِي
لَسْتَ شَبِيهاً بَعْلِي
تو به پدرم رسول الله شباهت داری و به پدرت علی شبیه نیستی.

در برخی از نقل‌ها آمده است که: «وَعَلَى يَتَبَسَّمُ» امام علی با دیدن این عمل حضرت زهرا البخند می‌زدند.^۱

۱. مجله مبلغان، بهمن و اسفند ۱۳۹۷، شماره ۲۳۶.

الگوبودن حضرت در بُعد اجتماعی

رفتار با مردم

اما الگوبودن این بانو در بُعد فردی منحصر نمی‌شود. از مهمترین نقش‌آفرینی‌های حضرت زهرا علیها السلام که می‌تواند برای همهٔ ما الگو باشد؛ تلاش ایشان در جهت ارتقاء و رشد اندیشه و تفکر مردم و نیز رفع مشکلات و شبهات آن‌ها بود. ایشان با حوصلهٔ فراوان سؤالات ساده و پیچیدهٔ مردم را پاسخ می‌دادند و این خود نشانگر احاطه علمی قوی ایشان بود که مانند فانوس و چراغی نقش هدایت‌گری را برای مردم ایفا می‌کرد. در این مسیر با خرافات و کج‌روی‌ها و جهالت‌ها مبارزه می‌کرد و از اسلام اصیل دفاع می‌نمودند.

زنی به خدمت حضرت زهرا علیها السلام رسید و عرض کرد: مادر پیر و ناتوانی دارم که در نماز بسیار اشتباه می‌کند، مرا فرستاده تا از شما بپرسم که چگونه نماز بخواند. آن حضرت فرمود: هر چه می‌خواهی بپرس. آن زن سؤالات خود را مطرح کرد، تا به ده سؤال رسید و حضرت با روی گشاده جواب داد. زن از زیادی پرسش خود، شرم‌منده شد و گفت: شما را بیش از این زحمت نمی‌دهم. حضرت فرمود: باز هم بپرس. آن‌گاه برای تقویت روحیهٔ وی چنین فرمود: اگر به کسی کاری واگذار کنند، برای مثال از او بخواهند که بار سنگینی را به ارتفاع بلندی حمل کند و در برابر این کار صد هزار دینار به او جایزه بدهند، آیا او با توجه به آن پاداش احساس خستگی می‌کند؟ زن جواب داد نه. آن حضرت فرمود: من در مقابل پرسشی که جواب می‌گویم از خدا پاداشی به مراتب بیشتر دریافت می‌کنم و هرگز ملول و خسته نمی‌شوم. از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که روز قیامت دانشمندان اسلام در برابر خدا حاضر می‌شوند و به اندازهٔ علم و تلاش و کوششی که در راه آموزش و هدایت مردم داشته‌اند، از خدای خود پاداش می‌گیرند.^۱

۱. کتاب ۷۵ درس زندگی از سیرهٔ عملی حضرت فاطمهٔ زهرا علیها السلام ص ۲۹.

الگو بودن حضرت در اقتصاد

همان گونه که پیش تر هم گفتیم، حضرت زهرا علیها السلام در زمینه های متعدد و متفاوتی می توانند الگوی ما قرار گیرند؛ اگر ما در گفتارها و رفتارهایی که از ایشان برایمان نقل شده است دقت کنیم در خواهیم یافت که حقیقتاً در شناخت و الگو قرار دادن ایشان کوتاهی کرده ایم.

یکی از این موارد الگو بودن در بُعد اقتصاد است.

ممکن است سؤالی در ذهن شما مطرح شود که اصلاً آیا زن می تواند در اقتصاد الگو قرار گیرد؟ اصلاً زن چه نقشی در اقتصاد دارد؟ باید گفت زن نه تنها در اقتصاد نقش دارد بلکه یکی از ارکان اصلی اقتصاد جامعه اسلامی است. اگر شما بخواهید الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت را در اقتصاد معرفی کنید می بینید که می توان حضرت زهرا علیها السلام را به عنوان یک الگوی تمام عیار معرفی کرد.

ایشان هم در خانه و خانواده هم در جامعه، برای ما الگو هستند. اگر چه ممکن است ما برای کار کردن زن در بیرون از خانه هم اهمیتی قائل شویم اما توجه کنیم که گاهی مستقیم نقش آفرینی انجام می شود و گاهی غیرمستقیم.

مقام معظم رهبری رحمته الله علیه در این باره می فرمایند: «اصلی ترین نقش یک زن از نظر اسلام همین نقش خانه داری است اما خانه داری به معنای خانه نشینی نیست.»

این جمله بیانگر این است که زن می تواند دو گونه نقش آفرینی کند؛ یکی در جامعه و یکی در خانه که یکی اصلی و دیگری فرعی محسوب می شود. حال این موضوع در مسأله نقش آفرینی زن در اقتصاد چگونه قابل بررسی است؟ باید گفت نقش زن در جامعه به طور خاص از مواردی است که به صورت غیرمستقیم نقش کلیدی را ایفا می کند. برای فهم بهتر این

مسئله باید به این سؤال مهم پرداخت که آیا اقتصاد به همین معنایی است که در ذهن ما شکل گرفته است؟

آیا اقتصاد به همین معنایی است که در ذهن ما شکل گرفته است؟

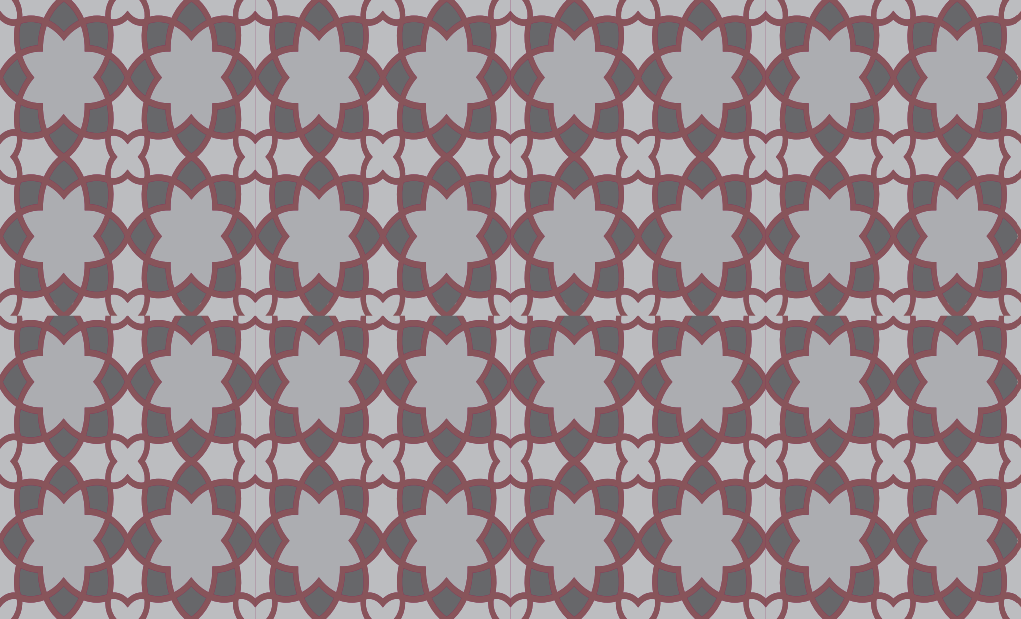
در سال‌ها و سده‌های معاصر اقتصاد از نوعی فرهنگ متعالی در اسلام به محاسبات ریاضی و اعداد و ارقام و سود و روش‌های رقابت در بازار منتقل شده است و با پیشرفت علم و تکنولوژی راه‌های درآمدزایی به هر طریقی مورد بررسی و کنکاش و عمل قرار گرفته است. نتیجهٔ چنین رفتاری آن شده است که تقریباً همه چیز با سود مادی مقایسه می‌شود و تمام تلاش انسان‌ها حداکثرسازی منفعت شخصی است.

در این صورت انسان مجاز به انجام هر کاری برای کسب سود بیشتر خواهد بود درحالی‌که در اسلام این‌گونه نیست، انسان‌ها و روابط حاکم بین آن‌ها در اسلام تعریف شده است و رفتارهای انسان‌ها باید بر اساس رضای خداوند شکل بگیرد و انسان‌ها حق ظلم و تعدی به حقوق دیگران را ندارند.

اگر اقتصاد را این‌گونه و از دید اسلام ببینیم خواهیم دانست که اقتصاد در واقع نوع رفتار و فرهنگ خاصی است که از مبانی دینی ما نشأت گرفته است. آن وقت برون‌داد و خروجی این فرهنگ در ابتدایی‌ترین نهاد بشر که خانواده است خودش را نشان می‌دهد و نقش زن در این حوزه روشن می‌شود؛ منتها باز هم تأکید می‌کنیم که نگاه به اقتصاد نباید به منفعت‌های شخصی محدود شود که آن وقت از دینی بودن خارج می‌شود.

زن چه نقشی می‌تواند در اقتصاد ایفا کند؟

نوع رفتارهای زن در خانه و در جامعه تشکیل‌دهندهٔ فرهنگ اقتصاد فرد و جامعه می‌شود. این مسئله آن قدر مهم است که گویی نقش ملکه در کندوی عسل را دارد؛ اگر ملکه نباشد دیگر کندویی وجود نخواهد داشت، زن نیز اگر نباشد خانواده‌ای نخواهد بود و اگر هم باشد ثمری نخواهد داشت. ازاین‌رو زن را ملکهٔ اقتصاد می‌نامیم. به لطف خدا در جلسهٔ بعد دربارهٔ چگونگی نقش‌آفرینی زن در خانه و جامعه بیشتر سخن خواهیم گفت.

مجلس دوم:

زن، ملکه اقتصاد

«بررسی جایگاه محوری اقتصادی زن مسلمان
و مقایسه با نقش زن در جوامع غربی»

چکیده:

گاهی پنهان بودن یک چیز باعث دیده نشدن آن می شود و گاهی آن قدر آشکار است که دیده نمی شود. نقش کلیدی و محوری زن در اقتصاد خانه و جامعه آن قدر آشکار است که دیده نمی شود تا جایی که برخی آمارهای اعلامی عنوان می کنند حدود ۸۰ درصد از زنان در جامعه نقش غیرفعال اقتصادی دارند! جای بسی تعجب است و البته به این افراد حق بدهیم، چرا که با نفوذ تفکر سرمایه داری به عنوان سوغاتی غرب برای زندگی های ملل مسلمان، همه باید در خدمت حداکثرسازی منفعت شخصی باشند و زنان با شعارهای جذاب و رنگارنگ از محیط خانه و خانواده باید بیرون کشیده شوند و به عنوان کارگران و بردگان نظام سرمایه داری مشغول کار باشند تا به عنوان نیروی فعال اقتصادی محسوب شوند.

زن اما در اسلام آن قدر جایگاه کلیدی و محوری دارد که می توان به نقش ملکه زنبورهای عسل در کندو مثال زد، که اگر نباشد دیگر کندویی وجود نخواهد داشت و تمام گرمی و زنده بودن کندو و خانه به وجود ملکه است. در زندگی بر اساس نظام سرمایه داری نقش زن را آن قدر پایین می آورند که از ملکه بودن تبدیل به کارگر و سرباز می کنند!

سیر بحث «زن، ملکه اقتصاد»

۱- آیا همه بار اقتصادی خانه حضرت علی علیه السلام بر عهده ایشان بود؟

- تقسیم کار خانه

- ریحانه

۲- زن ایرانی، ملکه اقتصاد ایرانی

نقش زنان در انقلاب (پیدایش و رویش)

- نگاهی به وضعیت زنان قبل از انقلاب اسلامی ایران

- شأن زن از دیدگاه امام خمینی رحمه الله

- حضور زن در شکل گیری انقلاب اسلامی ایران

۳- غرب برای زنان ما چه می خواهد؟

نقش دشمن و نظام سرمایه داری در بی اهمیت دانستن نقش زن

- سوغات غرب برای ما در این موضوع چیست؟

- نگاهی کوتاه به خشونت و تبعیض جنسیتی در غرب

- زندگی انفرادی، تخریب زندگی اجتماعی بر محور خانواده

- فمینیسم از کجا زائیده شد؟

- خواستگاه فمینیسم

- فمینیسم و اقتصاد

۴- اسلام نقش اقتصادی زن را چگونه معرفی می کند؟

زنان پایه های اقتصاد کشور، منتها چگونه؟؟

- نقش آفرینی زن در اقتصاد جامعه

- نقش آفرینی زن در اقتصاد خانواده

آیا همه بار اقتصادی خانه حضرت علی بر عهده ایشان بود؟

معمولاً این گونه تصور می‌شود که مرد در زندگی بار اصلی اقتصادی را بردوش می‌کشد اما واقعیت ماجرا این است که هم زن و هم مرد در اقتصاد خانه نقش دارند. اجازه دهید در این راستا نگاهی به زندگی مشترک امیرالمؤمنین و حضرت زهرا داشته باشیم و ببینیم آیا همه بار اقتصادی در این زندگی مشترک به دوش حضرت علی بود یا اینکه حضرت زهرا هم نقش داشتند؟

تقسیم کار خانه

امام صادق علیه السلام از پدر گرامی‌اش نقل می‌کنند که حضرت علی و فاطمه علیهما السلام برای تعیین وظایف خود در منزل، رسول خدا صلی الله علیه و آله را حکم قرار داده و از آن حضرت کسب تکلیف کردند. آن جناب نیز فاطمه علیها السلام را به خدمت در منزل و علی علیه السلام را به انجام وظایف خارج از منزل موظف نمودند. فاطمه علیها السلام فرمود: تنها خدامی داند که از این که مأمور انجام مسؤولیت‌های خانه‌داری شده و از تصدّی امور بیرون منزل معاف شدم، چقدر خوشحالم.^۱

ریحانه

تعبیر مقام معظم رهبری علیه السلام درباره این روایت بسیار شنیدنی و لذت بخش است؛ ایشان می فرماید:

«من با توجه به مجموعه معارفی که در آیات و روایات و مانند این هاست، در ذهن خودم این جور تصویر می کنم که زن، هوایی است که فضای خانواده را انباشته؛ یعنی همچنان که شما در فضا تنفس می کنید، اگر هوا نباشد، تنفس ممکن نیست، زن این جوری است؛ زن خانواده به منزله تنفس در این فضا است. این که در روایت هست: «الْمَرْأَةُ رِيحَانَةٌ وَلَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ»^۱، مال اینجاست، مال خانواده است. «ریحانه» یعنی گل، یعنی عطر، بوی خوش؛ همان هوایی که فضا را پُر می کند. «قهرمان» در زبان عربی -در «لَیْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ»- با قهرمان در زبان فارسی فرق دارد. «قهرمان» یعنی کارگزار، کارگر یا مثلاً فرض کنید سرکارگر؛ زن یک «قهرمانه» نیست.^۲

اما امروز متأسفانه شرایط به گونه ای پیش می رود که زن را می خواهند به عنوان «قهرمانه» معرفی کنند درحالی که شأن «ریحانه» بودن زن به مراتب بالاتر است.

زن ایرانی، ملکه اقتصاد ایرانی

گاهی پنهان بودن یک چیز باعث دیده نشدن آن می شود و گاهی آن قدر آشکار است که دیده نمی شود. نقش کلیدی و محوری زن در اقتصاد خانه و جامعه آن قدر آشکار است که دیده نمی شود تا جایی که برخی آمارهای اعلامی عنوان می کنند حدود ۸۰ درصد از زنان در جامعه نقش غیر فعال اقتصادی دارند!^۳

۱. کافی، ج ۵، ص ۵۱۰.

۲. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱/۱۴/۱۴.

۳. mehrnews.com/xwrBV/ / مولودری، معاون امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری دوران حسن روحانی.

ای بسی تعجب است و البته به این افراد حق بدهیم، چرا که با نفوذ تفکر سرمایه‌داری به‌عنوان سوغاتی غرب برای زندگی‌های ملل مسلمان، همه باید در خدمت حداکثرسازی منفعت شخصی باشند و زنان با شعارهای جذاب و رنگارنگ از محیط خانه و خانواده باید بیرون کشیده شوند و به‌عنوان کارگران و بردگان نظام سرمایه‌داری مشغول کار باشند تا به‌عنوان نیروی فعال اقتصادی محسوب شوند.

زن اما در اسلام آن‌قدر جایگاه کلیدی و محوری دارد که می‌توان به نقش ملکه زنبورهای عسل در کندو معرفی شود، تا جایی که اگر نباشد دیگر کندویی وجود نخواهد داشت و تمام گرمی و زنده بودن کندو و خانه به وجود ملکه است. در زندگی بر اساس نظام سرمایه‌داری نقش زن را آن‌قدر پایین می‌آورند که از ملکه بودن تبدیل به کارگر و سرباز می‌شود!

نقش زنان در انقلاب (پیدایش و رویش)

عزیزان اگر فقط به زن به‌عنوان منبع درآمد مالی نگاه کنیم دچار اشتباه محاسباتی عمیقی شده‌ایم، اساساً اگر اقتصاد را فقط آمار و ارقام و حساب و کتاب ریاضی ببینیم قطعاً مبتلی به اثرات سوء و جبران‌ناپذیر این نگاه خواهیم شد. قدرت یک جامعه و خانواده فقط به داشتن پول و حساب مالی پُروپیمان نیست! اصلاً اقتصاد که این نیست، اقتصاد به خانواده و نقش مؤثر آن در اتفاقات و مسائل خرد و کلان پیرامونی خود است، از نقش او در محله و شهر گرفته تا تأثیر در اتفاقات جهانی. از این رو نقش زن بسیار کلیدی است در قدرتمند بودن اقتصاد یک ملت!

نگاهی به وضعیت زنان قبل از انقلاب اسلامی ایران

کافی است برای فهم نقش مهم زن در اقتصاد و قدرت ملی کشورمان نگاهی کوتاه به زنان در گذشته، قبل از انقلاب، بیندازیم و نقش او را در پیدایش و رویش انقلاب درک کنیم و بعد، از تأثیرگذاری زنان در پیروزی انقلاب و تقویت آن نکاتی را بیان کنیم تا مطلب روشن شود.

در قرن اخیر یکی از اهداف مهم استعمار در ایران، تهاجم به ارزش‌های

دینی و ملی از جمله حجاب زنان بوده است. در این راستا می‌توان اقدام رضاخان علیه حجاب زنان را یکی از مصادیق بارز این تهاجم دید. هدف از این تهاجم تبدیل جامعه ایران به جامعه‌ای بی‌هویت و غیر مولد بود که با از بین بردن ارزش و جایگاه زن این هدف حاصل می‌شد. در دوران رضاخان به زور اسلحه حجاب از زنان گرفتند و در دوران پهلوی دوم محمدرضا شاه با فریب و دورویی این کار را انجام داد.

امام خمینی علیه السلام با تلاش فقیهانه در میراث‌گران قدر کتاب و سنت معصومین به نقد و مقابله با این دیدگاه پرداختند و در سخنان خودشان زن مسلمان را دارای شخصیتی آزاد و قدرتمند و شایسته توصیف کرد که قادر است در کنار مسئولیت‌های خانوادگی با حفظ شرافت و کرامت و عفاف و نجابت در عرصه فعالیت‌های اجتماعی حضور یافته و با اتکا به الگوهای دینی ثابت کند که اسلام هرگز خواستار انزوای زن در جامعه نیست.

شان زن از دیدگاه امام خمینی

تفکر امام خمینی در بین رهبران سیاسی و مذهبی و فکری دنیا نسبت به زنان بی‌نظیر است تا جایی که ایشان انقلاب و پیروزی آن را وام دار زنان می‌شمارد. اجازه دهید گوشه‌ای از بیانات ایشان را از رو برای شما بخوانم؛ ایشان می‌فرماید: «این پیروزی را ما از بانوان داریم قبل از اینکه از مردها داشته باشیم. بانوان محترم ما در صف جلو واقع بودند. بانوان عزیز ما اسباب این شدند که مردها هم جرأت و شجاعت پیدا کنند. ما مرهون زحمات شما خانم‌ها هستیم.»^۱

ایشان در بیانی دیگر در وصف زنان شجاع و پردغدغه نسبت به اسلام و مکتب می‌فرمایند: «خانم‌ها برای اینکه یک چیزی مثلاً دستشان بیاید یا یک فرض کنید که صاحب منصب بشوند نمی‌آیند بیرون، خودشان و بچه‌هایشان را به کشتن بدهند. این اسلام و قرآن است که خانم‌ها را آورده است بیرون و همدوش مردها بلکه جلوتر از مردها وارد در صحنه سیاست کرده.»^۲

۱. صحیفه امام، ج ۷، ص ۶.

۲. صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۲۶.

نوع نگاه و تعابیر ایشان نسبت به مقام زنان بسیار قابل تأمل است؛ اجازه دهید یک فراز دیگر از بیانات این مرد بزرگ را اینجا برای شما بخوانم:

«فردا روز زن است. روز زنی است که عالم به او افتخار دارد؛ روز زنی است که دخترش در مقابل حکومت‌های جبار ایستاد و آن خطبه را خواند و آن حرف‌ها را زد که همه می‌دانید؛ زنی که در مقابل یک جباری ایستاد- که اگر مردها نفس می‌کشیدند همه را می‌کشتند- و نترسید و ایستاد و محکوم کرد حکومت را، یزید را محکوم کرد. به یزید فرمود تو قابل آدم شدن نیستی، توانسان نیستی. زن یک همچو مقامی باید داشته باشد.»^۱

حضور زن در شکل‌گیری انقلاب اسلامی ایران

شما وقتی نگاه می‌کنید می‌بینید گستردگی و کیفیت و مشارکت فعالانه زنان در لحظات حساس و سرنوشت‌ساز ملت در انقلاب اسلامی، بی‌سابقه و در جهان بی‌نظیر است و تاریخ شاهد این مجاهدت‌ها و جان‌فشانی‌هاست. بگذارید در این راستا برخی ورق‌های تاریخ را با هم مرور کنیم:

• وقتی تحریم تنباکو توسط میرزای شیرازی اتفاق می‌افتد تاریخ می‌نویسد که همسران ناصرالدین شاه قلیان‌ها را می‌شکنند؛ این کار کوچکی نیست؛ شکستن قلیان در پیروی از یک مجتهد آن هم در دربار ناصرالدین شاه؛ این حضور زنان در میدان است.

• در نهضت انقلابی جنگل باز زنان نقش کلیدی دارند؛ زنان خطهٔ گیلان با کمک‌های مادی و معنوی خودشان مبارزان را یاری رساندند، تا آن‌ها در انجام وظیفه خود ترسی به دل ندهند.

• باز مرور کنید مقاومت زنان مسلمان در توطئهٔ کشف حجاب رضاخانی را و به پاکردن تظاهرات بزرگ در مشهد آن زمان را و اعتراض گستردهٔ علیه حکومت، این صفحات هرگز از تاریخ محو نمی‌شود.

• در آستانه انقلاب خودمان هم زنان نقش بسیار مهمی را ایفا کردند؛ شهادت تعداد زیادی از زنان مسلمان چه در تظاهرات و چه در زندان‌ها در حوادث ۱۷ شهریور را نباید فراموش کرد؛ لبیک به امام در راهپیمایی گسترده تاسوعا و عاشورای ۵۷ جلوه دیگری از حضور زندان در میدان بود که نشان از روحیه بالا و وفاداری زنان نسبت به اسلام و رهبر آن بود که از اراده‌ای محکم و خلل ناپذیر و ایمانی قوی سرچشمه می‌گرفت.

امام خمینی در یکی از بیاناتشان می‌فرمایند:

در تظاهرات خیابانی زنان ما، بچه‌های خردسال خود را به سینه فشرده، بدون ترس از تانک و توپ و مسلسل، به میدان مبارزه آمده‌اند. جلسات سیاسی ای که زنان در شهرهای مختلف ایران، برپا می‌کنند کم نیست، آنان نقش بسیار ارزنده‌ای را در مبارزات ما ایفا کرده‌اند. مادران شجاع فرزندان اسلام، خاطره جانبازی و رشادت زنان قهرمان را در طول تاریخ زنده کرده‌اند. در چه تاریخی این چنین زنانی را سراغ دارید و در چه کشوری؟^۱

داستان حذف ملاقات خانم‌ها در دیدار امام خمینی رحمه الله

در همان روزهای نخستین بازگشت امام به کشور در مدرسه‌ای که با ایشان ملاقات‌ها صورت می‌گرفت، انبوه جمعیت به حدی بود که مسئولین امنیتی نگران وضعیت امام شده بودند و تصمیم گرفتند ملاقات خواهان را حذف کنند. وقتی امام متوجه این مسئله می‌شوند می‌فرمایند: «زن‌ها سهم افزون‌تری در انقلاب داشتند، شما می‌خواهید این نیروی فعال را که مشوق مردها بودند و تشجیع‌کننده آنان در میدان مبارزات از صحنه خارج کنید»

امام می‌فرمود: «ما نهضت خودمان را مرهون زن‌ها می‌دانیم.»^۲

۱. صحیفه امام، ج ۴، ص ۴۴۰.

۲. صحیفه امام، ج ۷، ص ۳۳۹.

غرب برای زنان ما چه می‌خواهد

اما وقتی به فرهنگ غرب نگاه می‌کنیم می‌بینیم نوع نگاه و عملکرد آن‌ها باعث شده زن از آن مقام و جایگاه خود تنزل پیدا کند؛ از مهم‌ترین نقشه‌های دشمن و نظام سرمایه‌داری تغییر دادن نقش و جایگاه واقعی زن در خانواده و اجتماع است. و بعد تبدیل زنان به نیروی کار ارزان و در مرحله بعد تبدیل کردن آنان به کالای تبلیغاتی و بهره‌بری‌های جنسی. آن‌ها برای عملیاتی‌کردن نقشه‌هایشان تلاش‌های خیلی زیادی کرده‌اند از فعالیت‌های فکری گرفته تا فعالیت‌های تبلیغاتی و عملیاتی. در این دهه‌های اخیر متأسفانه نقش زن تنزل بسیاری پیدا کرده تا جایی که آثار و تبعات آن در جوامع غربی به شکل وحشتناکی در آمار خودشان قابل مشاهده است.

سوغات غرب

شما آمارها را ببینید:

وضعیت خودکشی زنان به‌خاطر رفتارهای تبعیض‌آمیز و بی‌رحمانه غربی‌ها به چه میزان است؛ درمیان سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۶، با وجود این که آمار خودکشی در مردان نیز ۲۱ درصد در حال افزایش بود، افزایش این آمار برای بانوان نزدیک به ۵۰ درصد بود. افزایش چند برابری درصد خودکشی زنان، در مقایسه با مردان، نشان‌دهنده افزایش زن‌ستیزی در غرب است. در آمریکا ۴۷ درصد از زنان و نزدیک به ۳۰ درصد از افراد بالای ۶۰ سال سرپرست خانوار هستند. بحران خانواده دامن‌گیر اروپای غربی هم شده است، به حدی که در کشوری مثل فرانسه، حدود ۴۹ درصد و در لوکزامبورگ، حدود ۵۹ درصد بانوان سرپرست خانوار هستند.

بر اساس گزارش‌های رسمی از هر ۵ دانشجوی زن، یک نفر در طول دوران تحصیل خود، در معرض تعرض جنسی قرار گرفته است. تازه بیش از ۹۰ درصد از قربانیان تعرض جنسی در دانشگاه، این مسئله را گزارش نمی‌کنند. خشونت جنسی در غرب تبدیل به بزرگ‌ترین معضل اجتماعی

شده؛ بر اساس آمار رسمی از هر ۴ دختر، یک دختر پیش از ۱۸ سالگی، در معرض سوء استفاده جنسی قرار می‌گیرند. ۹/۲۹ درصد از تجاوزات جنسی بین سنین ۱۱ تا ۱۷ سالگی است.^۱

این است آنچه کشورهای استعماری غربی برای خانواده‌های مادر سر دارند و با تمام توان و با ابزار رسانه‌ای که در اختیار دارند می‌کوشند تا خانواده‌ها را از بین ببرند و به سمت زندگی انفرادی بکشانند و تمام تلاش خودشان را به کار گرفته‌اند همین شیوه را در کشورهای دیگر از جمله جهان سوم هم به کار گیرند. آن‌ها به تجربه دریافته‌اند اگر بتوانند در مسیر استعمارگری زن‌ها را همراه خود کنند و شعارهای فریبنده خود را به خورد زن‌ها بدهند به طور قطع به بسیاری از اهداف شوم خود دست پیدا خواهند کرد.

زندگی انفرادی

یکی از مهمترین دشمنی‌هایی که با بشریت در قرون پیشین تا کنون انجام شده است همین ضعیف کردن و نهایتاً حذف پیوندهای اجتماعی با محوریت خانواده بوده است، زندگی‌ها را انفرادی تعریف کردند و روزه‌روز آحاد جامعه و اعضای خانواده را از هم گسستند، اگر بخواهیم نگاهی به فرایند این گسست اجتماعی داشته باشیم باید بگوییم بعد از انقلاب صنعتی ارزش‌های گذشته، به خصوص در زمینه روابط، زیر سؤال رفتند و از جمله نهادهایی که در سایه این تحوّل بزرگ دگرگون شد، نهاد خانواده بود.

هر قدر جوامع فرایند صنعتی شدن را بیشتر سپری کردند، بحران خانواده هم بیشتر شد، چون جهان صنعتی شده وضعیتی برای این جوامع پیش می‌آورد که ابتدا خانواده در حاشیه قرار می‌گیرد، بعد به مرور با بحران از دست رفتن ارزش‌های ذاتی خانواده روبرو می‌شود.

خب وقتی بررسی می‌کنیم می‌بینیم وظیفه خانواده در جوامع غیرصنعتی، عبارت بود از مراقبت از نوزادان، تربیت و نگه داری فرزندان، همسراری،

۱. lrslly/http://fna.ir سایت فارس نیوز - مقاله با عنوان: «نگاهی به جایگاه زنان در جمهوری

نگه داری سالمندان، و مسئولیت‌هایی از این دست و زن به عنوان مادر خانواده، مسئولیت تمام این امور را به دوش می‌کشید؛ اما متأسفانه با صنعتی شدن و ورود زنان به عرصه کارهای مردانه، بسیاری از این وظایف به نهادهای صنعتی، خدماتی، بهداشتی و آموزشی، سپرده شده است و عملاً خانواده‌ها از گردونه انجام وظیفه خارج شدند؛ با این وضعیت بیشترین ضرر متوجه چه کسانی شد؟ زنان؛ چرا که مهمترین نقش زن یعنی عنوان «مادر خانواده» که محوریت داشت عملاً از بین رفت.

واقعیت این است که خانواده بی‌محور اصلاً وجود نخواهد داشت، و صریح‌تر بگوییم دیگر خانه‌ای وجود نخواهد داشت و اینجاست که زن کاملاً از نقش خود فاصله گرفته و شدیدترین تخریب ممکن برای او حاصل می‌شود. حالا بهتر می‌فهمیم وقتی فرمودند: «الْمَرْأَةُ رِيحَانَةٌ وَ لَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ» چه معنی دارد. زن جامعه غربی دیگر ریحانه نیست، تنها پوسته‌ای از «قهرمانه» است که روز به روز آسیب‌های بیشتری خواهد دید!

فمینیسم از کجا زائیده شد؟

اگر حمایت از زن جدی و به دور از فریبکاری باشد، البته ارزشمند است اما شعارهای فریبنده‌ای که فمینیسم سر می‌دهد برای حقوق زن و حمایت از آن‌ها فریبی بیش نیست.

همان‌گونه که زن در دین اسلام جایگاه ویژه‌ای دارد اما آنچه در مجامع غیردینی است چیزی دیگر است.

این اندیشه برابری زن و مرد که آن‌ها سر دادند به قرن هفدهم باز می‌گردد و به بهانه دادن آزادی‌های بیشتر به زن شروع شد و محور آن هم فردگرایی و حذف یا کم‌رنگ کردن اهمیت خانواده بود. در تحقق این هدف هم موفق بودند و برای آن از ابزارها و اهرم‌های قانونی و سیاسی و طرح شعارهای فریبنده تساوی حقوق زن و مرد استفاده کردند.

و بعد با قانونی کردن این تفکرات زندگی خانوادگی را هم به مرور از بین بردند و با روش‌های متعدد توانستند زن را از جایگاه خود که ریحانه بودن است خارج کنند و به محلی برای فساد و فساد درآورند؛ قانونی شدن سقط جنین،

عرفی‌سازی و ایجاد فرهنگ زندگی بدون تعهد اخلاقی و قانونی و نیز زندگی بدون ازدواج زن و مرد در کنار یکدیگر، آزادی روابط جنسی، که نیاز زنان به ازدواج را تحریف می‌نماید، برنامه‌های حمایت از همجنس‌گرایی، حمایت از خانواده‌های تک سرپرست و تک‌والد و تابوشکنی‌های متعدد در زمینه فرزندان نامشروع و ایجاد مهدکودک‌ها، پانسیون‌های متعدد برای رهایی زنان از نقش مادری، از جمله تحرکات دهه‌های اخیر دنیای غرب بوده است.^۱

کار به جایی می‌رسد که «پل ویتز» که خودش یک متفکر غربی است در فصل آخر کتاب خود تحت عنوان «دین، دولت و بحران خانواده» می‌نویسد:

من والدین جدا از هم، مطلقه‌ها و خانواده‌های از هم پاشیده غیرسستی را بهترین نمونه‌های خانواده سکولار می‌دانم. این خانواده‌ها خروجی منطقی و اجتناب ناپذیر سکولاریزاسیون هستند.

در جای دیگر همین آدم می‌گوید:

ریشه مشکلات و گرفتاری‌های غرب به این سخن نیچه باز می‌گردد که اگر «خدا مرده است»، پس همه کار می‌توان انجام داد... بر اساس این ایده، فرد از ازدواج و صاحب فرزند شدن امتناع می‌ورزد؛ چراکه هم ازدواج و هم بچه‌دار شدن، هر دو، نیاز به ایثار دارد تا آزادی بی‌قید و اختیار تام!

او راه نجات خانواده از بحران موجود را بازگشت به اصول و مبانی دینی می‌داند و می‌گوید:

من به جرئت می‌گویم که دولت سکولار اساساً قادر به تغییر و تحوّل در وضعیت آسیب‌شناسی شده و مستند خانواده‌های امروزی نیست و تنها راه نجات روی آوردن به اصول و آموزه‌های مبنایی دین است. در غیر این صورت، روزه‌به‌روز شاهد وخیم‌تر شدن اوضاع خواهیم بود.^۲

۱. مریم فرهمند و دیگران، «واگردهای فمینیستی در ازدواج»، فصلنامه کتاب زنان، ش ۳۱ (بهار ۱۳۸۵)، ص ۱۰۵.

۲. پل ویتز، «پاسخ دین و دولت در قبال بحران خانواده»، ماهنامه سیاحت غرب، ش ۹ (فروردین

فمینیسم و اقتصاد

یکی از مهم‌ترین خروجی‌های مکتب زن‌گرایی و فمینیسم محقق شدن نظام سرمایه‌داری بود. با این فرهنگ ما شاهد استقبال از نیروی کار کم تخصص و ارزان قیمت زنان شدیم که با مزد و مهارت کم به نظام تولید انبوه اولیه سرمایه‌داری کمک می‌کنند. نیاز نیست راه دوری برویم، فقط کافی است در آگهی‌های امروز در جراید و اپلیکیشن‌های کاریابی جستجوی ساده‌ای کنیم تا ببینیم نیروی کار خانم با دستمزد پایین چقدر مشتری دارد! آن وقت نتیجه این شد که زنان از خانواده‌ها جدا شدند و در خدمت نظام سرمایه‌داری قرار گرفتند و برای ارتقاء هرچه بیشتر آن‌ها، با شتاب فراوان به سمت آنها رفتند؛ همان‌گونه که صید با شتاب به‌سوی دام می‌رود!

نتیجه این کار همان است که عرض شد: نهاد خانواده از هم فرو خواهد پاشید! و این مهمترین سوغاتی غرب برای خانواده‌های ماست!

اسلام نقش اقتصادی زن را چگونه معرفی می‌کند؟

اما اسلام به‌طور کلی نسبت به نقش اقتصادی زن نگاه متفاوتی دارد. ریشه این نگاه متفاوت هم به مبانی نظام اقتصادی اسلام باز می‌گردد اساساً در اسلام هدف اصلی از فعالیت اقتصادی مسائل صرفاً مادی و اندوختن ثروت نیست.

در نگاه غربی هدف اصلی انسان بهره‌بردن از زندگی چند روزه دنیایی خود است که برای رسیدن به این هدف با عنوان «**حداکثر ساختن منفعت شخصی**» مجاز است هرکاری انجام دهد؛ حتی به قیمت از بین رفتن زندگی سایر انسان‌ها.

اما اسلام این‌گونه نمی‌اندیشد و توصیه نمی‌کند. اسلام چارچوب‌هایی برای فعالیت‌های اقتصادی معرفی می‌کند. حلال و حرام‌ها در اقتصاد اسلامی مشخص است و این همان چارچوب‌هایی است که در احکام

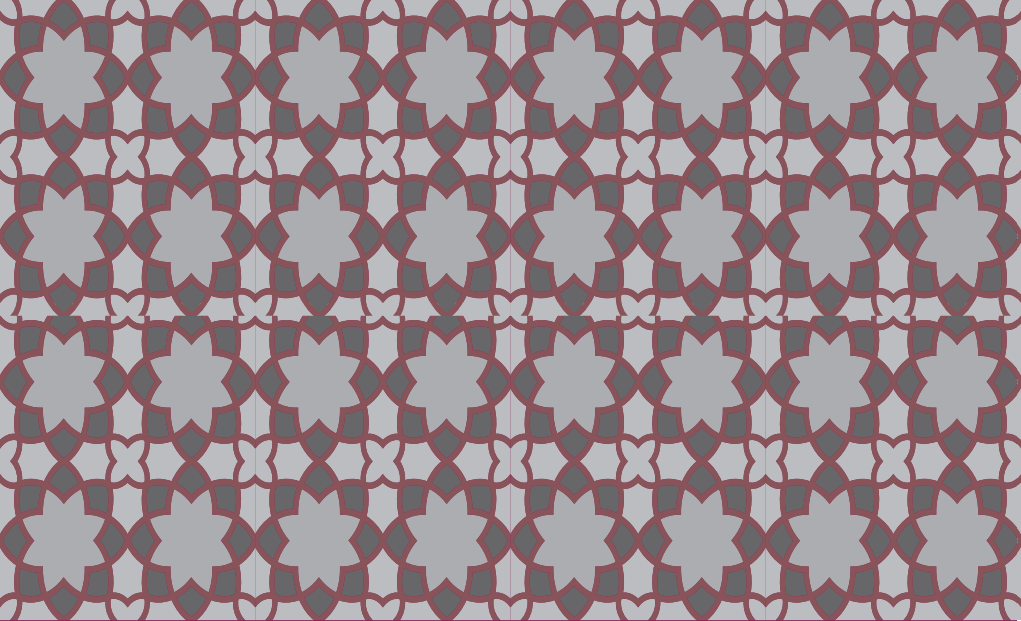
فردی، اجتماعی و حاکمیتی به آن پرداخته می‌شود.

زنان پایه‌های اقتصاد کشور، منتها چگونه؟؟

با توجه به این مسائل می‌بینیم که اساساً نقش افراد و روابط آن‌ها در اقتصاد اسلامی بسیار مؤثر و مهم خواهد بود. اینجا دیگر پول همه چیز نیست بلکه انسان‌ها پول را هم در خدمت روابط با دیگران بکار می‌گیرند و ارزش ذاتی پول در خدمت به دیگران با محوریت رضای خدا خواهد بود و اصطلاحاً می‌گوییم انسان‌ها برای رضای خدا پول هم خرج می‌کنند.

این همان چیزی است که در مکتب اقتصادی لیبرال و سرمایه‌داری به‌عنوان یک رفتار غیرعقلانه از آن تعبیر می‌شود. به همین دلیل افرادی که در این مکتب رشد کرده باشند اصلاً متوجه نمی‌شوند چرا باید یک فرد برای دیگری خرج کند یا خدمتی را به رایگان انجام دهد. چرا باید یک زن دو یا چند برابر مرد در خانه خدمت به خانواده دهد؟ یا حتی در مناسبت‌های مذهبی چرا یک شخص بخش مهمی از دارایی خود را مثلاً در یک هیأت و مراسم اهل بیت علیهم‌السلام خرج کند!

این‌ها همان واقعیت اقتصاد اسلامی هستند که در رفتارهای مردم بروز می‌کند. با این ادبیات می‌خواهیم برویم سراغ اینکه این زن مسلمان چه نقشی در اقتصاد کشور ایفا می‌کند؟ چه نقشی در اقتصاد خانواده دارد و چه نقشی در اقتصاد جامعه خواهد داشت. ان شاء الله در جلسه بعد پیرامون این مباحث سخن خواهیم گفت.

مجلس سوم:

اینجا حرم است!

«بررسی نقش مجوری اقتصادی زن در خانه»

چکیده:

اینجا حرم است! خانه‌ای که زن با فداکاری در آن خدمت می‌کند حرم است! زن اگر برای رضای غیر خدا کار کند، مرد اگر برای غیر رضای خدا کار کند که به حساب دو دوتای دنیایی ضرر کرده‌اند و احساس خسران می‌کنند. اما این جا در خانه، مادر برای رضای خدا با جان و دل و بدون چشم داشت و منت در حال خدمت است، مانند خادمان حرم!

حتی وقتی زن به حسب ظاهر در حال حساب و کتاب‌های قناعت پیشگی است، دارد خدمت بزرگی می‌کند، یا آن موقعی که سه شیفت دارد کار می‌کند تا بتواند بچه‌ها را تربیت کند، آن موقع دارد عبادت می‌کند. یا آن وقتی که دارد شوهرداری می‌کند دارد جهاد می‌کند که فرمودند: «وَجِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ» جهاد زن همسر داری نیکوی اوست. همان طوری که وقتی شوهر دارد خرجی خانه با کد یمین و عرق جبین به دست می‌آورد دارد جهاد می‌کند که فرمودند: «الْكَادُّ عَلَى عِيَالِهِ كَالْمَجْهَدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» تلاشگر برای خانواده همچون جهادگر در راه خداست. حقیقت این است که با این نیت‌ها این خانه حرم است

سیر بحث: «اینجا حرم است!»

۱- خانه‌داری حضرت زهرا علیها السلام

اینجا حرم است!

هرکاری برای خدا

زن، کارگزار خدا

۲- نقش‌های اقتصادی مادر در خانه

تغذیه جسمی

تغذیه روحی

درمان و سلامت

آموزش

شوهرداری

۳- مدیریت اقتصادی خانه

مدیریت هزینه‌های زندگی

برنامه‌ریزی

مصرف بهینه

قناعت در زندگی

تولیدات اقتصادی خانه

خانه‌داری حضرت زهرا علیها السلام

از سلمان فارسی نقل شده است: «فاطمه زهرا علیها السلام را دیدم که با دستان مبارک و به وسیله آسیاب دستی گندم را آرد می‌کند، جلورفتم و به بانو سلام کردم و عرضه داشتم: ای دختر رسول خدا، خود را به زحمت نینداز، در کنار شما خدمتکار منزلتان فضا ایستاده است، کار منزل را به ایشان واگذار کنید. حضرت زهرا علیها السلام پاسخ دادند: «**اوصانی رسول الله ان تكون الخدمة لها يوماً و لی يوماً فکان امس یوم خدمتها و الیوم یوم خدمتی**؛ رسول خدا به من سفارش فرمودند که کارهای خانه را با فضا تقسیم کنم، یک روز او کار کند و روز دیگر من، دیروز نوبت او بود و امروز نوبت من است.»^۱

بانویی که صاحب مقام عصمت است؛ بانویی که حدیث «**لولاک لما خلقت الافلاک**»^۲ ناظر به مقام و جایگاه اوست کار در منزل را برای خودش کسر شأن نمی‌داند. سیره این بانو برای زنان ما الگو است؛ این بانوی با عظمت از هیچ کاری در منزل ابا نداشتند؛ از آماده کردن طعام و مواد اولیه آن گرفته مثل آسیاب کردن جو و گندم تا کشیدن آب از چاه و رسیدگی به امور بهداشتی و پذیرایی از مهمانان؛ حتی گاهی حضرت برای کمک به درآمد خانواده پشم ریسی هم می‌کردند.

امام صادق علیه السلام نیز در این زمینه می‌فرماید: «جدم امیرالمؤمنین در انجام کارهای خانه هیزم جمع می‌کرد، آب می‌کشید، می‌آورد، خانه را جارو می‌فرمود و مادرم زهرا علیها السلام نیز جوها را آرد می‌کرد و سپس خمیر می‌نمود و آن‌گاه نان می‌پخت.»^۱

در کنار کارهای خانه، حضرت به همسرشان امیرالمؤمنین هم توجه لازم را داشتند و در زندگی به ایشان عشق می‌ورزیدند و با جملاتی پر از ملاطفت ایشان را مورد خطاب قرار می‌دادند. از دیگر کارهای حضرت رسیدگی به فرزندان بود؛ ایشان با فرزندان خود بازی می‌کردند و در خصوص ویژگی‌های شخصیتی آنان و تربیت اخلاقی آنان حتی شعر هم می‌سرودند و مسائلی از قبیل سلامت و تغذیه و مسائل تربیتی و روحی و روانی فرزندان را برعهده داشتند.

مجموع این فعالیت‌ها می‌تواند یک زن را به صورت شبانه‌روزی در خدمت خانواده قرار دهد و نقش او را به عنوان محور خانواده مشخص کند. حال اگر بخواهیم ارزش آن را پایین بیاوریم می‌توانیم بگوییم که به لحاظ مالی نقش بسیار مهمی در خانه ایفا نمی‌کند. اما به لحاظ اقتصادی و با تعریف اقتصاد اسلامی - نه با تعریف اقتصاد سرمایه‌داری به معنی حداکثرسازی سود مادی - که تعریفی از مجموعه رفتارهای فرهنگی ما بر اساس دستورات دین مبین اسلام و چارچوب‌های آن است، می‌بینیم که نقش بسیار کلیدی برای زن خانه‌دار قرار داده شده است.

اینجا حرم است

خانه‌ای که زن با فداکاری در آن خدمت می‌کند را باید حرم نامید! در خانه‌ای که مادر برای رضای خدا با جان و دل و بدون چشم داشت و منت در حال خدمت است، مانند خادمان حرم! در این خانه باید تابلو زد و نوشت: این خانه، خانه حضرت زهراست و ما هم خادم درگاه این خانه‌ایم.

۱. ابن شهر آشوب، ۱۳۷۶ق، ۱: ۳۷۲.

هرکاری برای خدا

حتی وقتی زن به حسب ظاهر در حال حساب و کتاب‌های قناعت پیشگی است، دارد خدمت بزرگی می‌کند، یا اون موقعی که سه شیف‌ت مشغول کار است تا بتواند بچه‌ها را تربیت کند، آن وقت هم دارد عبادت می‌کند. یا آن وقتی که دارد شوهرداری می‌کند در حال جهاد است که فرمودند: «وَجِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ؛ جهاد زن همسر داری نیکوی اوست.» همان طوری که وقتی شوهر دارد خرجی خانه را با تلاش و عرق جبین به دست می‌آورد دارد جهاد می‌کند چرکه فرمودند: «الْكَادُ عَلَى عِيَالِهِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛ تلاشگر برای خانواده همچون جهادگر در راه خداست.» حقیقت این است که با این نیت‌ها این خانه حرم است!

زن، کارگزار خدا

حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در نهج الفصاحه آمده که فرمودند: «كُلُّ نَفْسٍ مِنْ بَنِي آدَمَ سَيِّدٌ فَالرَّجُلُ سَيِّدٌ أَهْلِهِ وَ الْمَرْأَةُ سَيِّدَةُ بَيْتِهَا؛ هر فردی از افراد بنی آدم سیادت و مسئولیتی دارد، پس مرد سید و بزرگ و مسئول خانواده است و زن بانوی منزل و سیده منزل خود است.»^۱

از این کلام نورانی رسول الله فهمیده می‌شود که مدیریت داخلی خانه با خانم خانه است و اوست که مسئول حفاظت از شئون مختلف خانه است، او بزرگ خانه است و باید در حفاظت و نگهداری از آن کوشا باشد.

در روایت است که مردی به حضور رسول خدا صلی الله علیه و آله رسید و گفت: همسری دارم که هنگام ورود به خانه به استقبال من می‌آید و چون از خانه خارج می‌شوم، مرا مشایعت می‌کند و هرگاه مرا غمگین ببیند، به من می‌گوید: چه چیز تو را ناراحت کرده است؟ اگر به خاطر روزی اندوهناکی، آن را دیگری متکفل است و اگر نگران آخرت هستی، خداوند هم‌وغم تو را زیادتر گرداند. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند کارگزاری دارد و او از کارگزاران خداست. برای او، نصف اجر یک شهید است.^۲

۱. نهج الفصاحه، مجموعه کلمات قصار حضرت رسول صلی الله علیه و آله، ص ۶۱۴.

۲. وسائل الشیعه، ج ۲، ص ۳۲.

نقش‌های اقتصادی مادر در خانه

کافی است به نقش‌های مادر در خانه با نگاهی مادی نگاه کنیم، آن وقت خواهیم دید که مادر به تنهایی در خانه نقش اقتصادی و مالی عجیبی دارد، وظایفی بر عهده اوست که معمولاً از توان مردها خارج است. هر چند این مقایسه فرای شأن مادران بزرگوار است اما گاهی برای تبیین مطلب نیاز است و چیزی هم از شأن و منزلت مادری کم نمی‌کند؛ لذا بنده پیشاپیش از این مقایسه پوزش می‌طلبم.

اگر ما برای هر یک از وظایفی که مادر در منزل انجام می‌دهد معادل وجه مادی و پولی قرار دهیم تازه متوجه خواهیم شد چه آورده‌های اقتصادی زیادی خواهند داشت. اجازه دهید مثالی بزنم؛ اگر برای خدماتی که مادر به صورت شبانه‌روزی و در سه شیفت کاری برای خانه انجام می‌دهد ما حداقلی‌ترین دستمزد یک کارگر را برای هر شیفت قرار دهیم چقدر می‌شود؟ حداقلی‌ترین مزد امروز برای یک کارگر ۸ میلیون تومان است، خوب با این حساب برای سه شیفت باید به مادر ماهیانه ۲۴ میلیون پرداخت شود.

باز هم تأکید می‌کنیم اموری را که مادر در منزل به عهده دارد قابل قیمت‌گذاری نیست. اکنون اجازه می‌خواهم برخی خدمات مادر در منزل را از نگاه روایات مورد بحث و گفت‌وگو قرار دهیم.

تغذیه جسمی

یکی از مهم‌ترین خدمات زن به خانواده بعد از صاحب فرزند شدن، تغذیه نوزاد است که از شیر دهی شروع می‌شود؛ در این زمینه روایاتی وجود دارد که شنیدنی است. ام سلمه همسر پیامبر ﷺ می‌گوید: از پیامبر اکرم سؤال کردم بسیاری از پاداش‌ها (در کتاب و سنت) برای مردان ذکر شده، آیا زنان هم نصیبی از پاداش‌ها دارند؟ فرمود: آری، هنگامی که زن، باردار می‌شود به سان روزه‌دار شب زنده‌داری است که با جان و مال خود در راه خدا جهاد می‌کند و هرگاه وضع حمل کند، اجر و پاداشی دارد که کسی از عظمت آن آگاه نیست.

شاهد کلام ما اینجا ی روایت است؛ حضرت فرمودند: «هرگاه زن فرزند خود را شیر دهد، در برابر هر مکیدن نوزاد پاداشی به او دهند که برابر است با آزاد کردن بنده‌ای از فرزندان اسماعیل و هنگامی که از شیر دادن فرزند خود فارغ شود، فرشته بزرگواری بر پهلویش می‌زند و گوید: اعمال خود را از سر بگیر که خداوند تو را آموخته است»^۱.

شیخ انصاری

و چقدر هم این دوران شیر دهی مادر در پرورش کودک اثر دارد؛ نقل می‌کنند: به مادر شیخ انصاری که یکی از افتخارات علم تشیع است گفتند: بارک الله چه بچه خوبی تحویل جامعه دادی! مادر جواب داد: من توقع بیشتر از این از پسرم داشتم برای اینکه من در ۲ سالی که او را شیر دادم، هیچ وقت بدون وضو نبودم. نصف شب بچه‌ام گریه می‌کرد و شیر می‌خواست، بلند می‌شدم وضو می‌گرفتم و بعد بچه‌ام را شیر می‌دادم.

آری مادری که نماز شب بخواند و در میان نماز شب؛ کودکش را شیر دهد، خیلی تفاوت دارد با زنی که نماز نمی‌خواند؛ این آتش است که به کودک می‌دهد نه شیر. شبیه همین داستان را از مادر عارف برجسته مقدس اردبیلی نقل کرده‌اند.

فرزند شیخ فضل الله نوری

اما اجازه دهید داستانی را هم از فرزند شیخ فضل الله نوری بزرگ که این مجتهد را در زمان مشروطه به دار آویختند برای شما نقل کنم که زنگ خطری برای همه والدین است.

پسر شیخ فضل الله نوری از جمله کسانی بود که برای اعدام شدن پدرش تلاش می‌کرد. یکی از بزرگان گفته بود من در زندان به ملاقات مرحوم نوری رفتم و گفتم: این پسر تو، آقا زاده، قانون وارثتش باید خیلی عالی باشد. چرا

۱. «فَقَالَ: ... فَإِذَا وَضَعْتَ كَأَن لَهَا مِنَ الْآخِرِ مَا لَا يَذَرِي أَحَدٌ مَا هُوَ لِعَظْمِهِ فَإِذَا أَرْضَعْتَ كَأَن لَهَا بِكُلِّ مَصَّةٍ كَعْدَلٍ عِثْقَ مُخَضَّرٍ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ فَإِذَا فَرَعْتَ مِنْ رَضَاعِهِ ضَرْبَ مَلَكٍ كَرِيمٍ عَلَى جَنِبِهَا وَقَالَ: اسْتَأْنِفِي الْعَمَلَ فَقَدْ عُفِرَ لَكَ»؛ وسائل الشیعة، ج ۲۱، ص ۴۵۱، باب ۶۷ من ابواب احکام الاولاد، ح ۱.

این قدر پست شده که بر علیه شما سعایت می‌کند و حتی راضی به اعدام شماست؟

مرحوم شیخ فضل الله نوری فرمودند: بلی، خودم هم می‌دانستم و همین ترس را داشتم. بعد قضیه‌ای را نقل کردند؛ فرمودند: این بچه در نجف متولد شد زمانی که او به دنیا آمد مادرش بیمار شد و شیر نداشت. مجبور شدیم دایه‌ای بگیریم تا به او شیر بدهد. پس از مدتی شیردادن متوجه شدیم این زن آلوده است. علاوه بر این ناصبی یعنی دشمن امیرالمؤمنین علیه السلام و دشمن اهل بیت علیهم السلام است.

مرحوم شیخ فضل الله نوری گفته بود: همان جازنگ خطر برای من زده شد. بعد اتفاقاً این پسر کارش به جایی رسید که وقتی پدرش را اعدام کردند، همراه با مردم نادان در پای دار کف می‌زد.^۱

ناگفته نماند تغذیه جسمی فرزند از دوران شیرخوارگی شروع می‌شود و مادر، عاشقانه از شیرۀ جان خود با محبت فراوان فرزند را تغذیه می‌کند. هر چه کودک بزرگ‌تر می‌شود مادر متناسب حال او غذای مناسب را برایش فراهم می‌کند تا جایی که حتی فرزند در کهن سالی هم اگر در کنار مادر قرار گیرد غذا را از او طلب می‌کند و بالذت تمام نوش جان می‌کند.

تغذیه روحی

از دیگر خدمات مادر به خانواده که باز هم به فرزندان اختصاص دارد، تغذیه روحی کودک است که بسیار مهم‌تر از تغذیه جسمی اوست هر چند کاملاً مرتبط با همین تغذیه جسمی است. سخن در این باره بسیار زیاد است و توصیه‌های فراوانی در اسلام وجود دارد که تأکید می‌کند فرزندان چگونه توسط مادر تغذیه روحی شوند که اکنون برخی از این توصیه‌ها را با هم مرور می‌کنیم:

• از جمله توصیه‌ها این است که به هنگام شیردادن و خواباندن کودک،

طفل در سمت چپ قرار گیرد. علت این است که او از درون رحم با صدای ضربان قلب مادر انس داشته و به همراه این صدا به او غذا می‌رسید پس از تولد هم در سمت چپ بدن مادر به صدا نزدیک است.

• از دیگر توصیه‌ها، شیر دادن دو سال تمام کودکان است؛ قرآن کریم می‌فرماید:

«وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَمِّىَ الرِّضَاعَةَ... لَا تَضَارَّ الْوَالِدَةُ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ»^۱ مادران، فرزندان را دو سال تمام شیر می‌دهند، این حکم برای کسی است که بخواهد دوران شیرخوارگی را تکمیل نماید... نه مادر حق ضرر زدن به کودک را دارد و نه پدر...»

جالب است، پژوهشگران دانشگاه آکسفورد در گزارش منتشر شده در مجله «آرشیوهای بیماری‌های کودکان» اعلام کرده‌اند که ترکیب شیر مادر عامل مؤثری در کاهش موارد بروز ناهنجاری‌های رفتاری دارد. این مطالعه بر روی ۱۰ هزار مادر و نوزادان آن‌ها انجام شده است. با حذف عوامل اجتماعی و خانوادگی کودکان مورد مطالعه باز هم به این نتیجه رسیدند که کودکانی که از شیر مادر تغذیه نکرده‌اند، ۳۰ درصد بیشتر دچار مشکلات رفتاری می‌شوند.^۲

امیرالمؤمنین علیه السلام در کلامی نورانی می‌فرمایند:

«چرا مردم موقع غذا خوردن در شب چراغ روشن می‌کنند؛ تا با چشم خود ببینند چه طعامی می‌خورند، ولی در تغذیه روانی خود همت ندارند که چراغ عقل را با شعله علم روشن کنند تا از غذای آلوده مصون بمانند و دچار عوارض نادانی و گناه [و سستی] در عقاید و اعمال خود نشوند.»^۳

۱. بقره/۲۳۳.

۲. گزارش پایگاه اینترنتی بی‌بی‌سی نیوز، آرشیوهای بیماری‌های کودکان.

۳. سفینه البحار، قم، مؤسسه انتشارات فراهانی، ۱۳۷۳، ص ۸۴.

متأسفانه ما نسبت به تغذیه روحیه خود و فرزندانمان آن چندان اهمیت نمی‌دهیم و این مسئله را جدی نمی‌گیریم؛ وجود نازنین امام حسن مجتبی‌علیه‌السلام می‌فرماید: «عَجِبْتُ لِمَنْ يَتَفَكَّرُ فِي مَا كُؤِلُهُ كَيْفَ لَا يَتَفَكَّرُ فِي مَعْقُولِهِ فَيَجِبُ بَطْنُهُ مَا يُؤْذِيهِ وَ يُودِعُ صَدْرُهُ مَا يُؤْذِيهِ؛ تعجب می‌کنم از کسی که به غذای جسم خود می‌اندیشد، چگونه در امور معنوی و غذای جان خویش تعقل نمی‌کند پس شکم خود را از طعام مضر باز می‌دارد، ولی سینه‌اش را به چیزی می‌سپارد که آن را تباه می‌سازد.»

کسانی که می‌خواهند فرزندان‌شان روحی سالم و روانی پاک و نیرومند داشته باشند، بی‌شک باید به تمام تمایلات روحانی و عواطف معنوی آنان توجه کنند و به همه آن نیازهای درونی پاسخ گویند.^۱

باید گفت: مادر به عنوان مهمترین عنصر تربیتی مطرح است؛ یعنی اگر ما بخواهیم در میان همه عوامل، در میان همه انسان‌ها از یکی از مهمترین ارکان تربیت یاد بکنیم، قطعاً باید مادر را نام ببریم و لذا مادر باید بداند که نباید این را مسئولیت خطیر را به دیگران و اسپاری کند؛ یعنی باید نقش آفرین اصلی مادر باشد و در واقع مادر به خود این نقش را بدهد و مراقب باشد که در این نقش خود کم‌رنگ عمل نکند.

فرزند، ز مادر است خرسند

بیگانه کجا و مهر مادر^۲

مادر باید نسبت به پیشگامی برای در آغوش گرفتن فرزند، بوسیدن فرزند؛ نگاه محبت‌آمیز به فرزند و خطاب قرار دادن فرزند با جملات عاطفی حساس باشد.

درمان و سلامت

سخن پیرامون خدمات مادر به خانواده بود. از دیگر خدمات مادر به خانواده ارتقاء سلامت جسمی و روانی است. من فقط ذهن شما را متوجه

۱. همان.

۲. پروین اعتصامی.

یک نکته کنم؛ شما حال مادران را هنگام بیماری فرزندان تصور کنید؛ چگونه مادر بی‌تاب می‌شود و خودش را به آب و آتش می‌زند تا این فرزند سلامت را به دست آورد.

آسودگی از محن ندارد مادر

آسایش جان و تن ندارد مادر

دارد غم و اندوه جگر گوشه خویش

ورنه غم خویشتن ندارد مادر^۱

از سوی دیگر اگر مادر آن نکاتی را که در تغذیه روحی هم به برخی از آن‌ها اشاره کردیم رعایت کند؛ می‌تواند از جهت سلامت روانی هم این فرزند را تأمین کند.

آموزش

از دیگر خدمات مادر که باز هم این مورد به فرزندان اختصاص دارد؛ مسئله آموزش است. به هیچ عنوان نمی‌توان آموزش را منحصر در مدرسه‌ها دانست؛ مهمترین نقش آموزشی و تربیتی را مادر به عهده دارد و مادر اولین معلم کودک است و بعد از آن است که در مدرسه به تحصیل برخی علوم می‌پردازد؛ تازه آن هم با آموزش‌های مادر تکمیل می‌شود و اساساً مادر در خانواده نقش مهم تربیت را به عهده دارد؛ حال این چند می‌ارزد؟ آیا قابل قیمت‌گذاری است؟ آیا مردی از عهده پرداخت این حجم از خدمات آموزش و تربیتی مادر برمی‌آید؟

تربیت جسمانی، عاطفی، اخلاقی، روحی و روانی، اجتماعی، علمی و... هر کدام از این‌ها گوشه‌ای از نقش بی‌بدیل مادر در خانه است.

همسر داری

از دیگر خدمات زن و البته از مسئولیت‌های مهم او مسئله همسر داری است که اجرو پاداش فراوانی در روایات برای آن بر شمرده شده. نقل شده برخی زنان خدمت رسول مکرم اسلام ﷺ رسیدند و از پیامبر اسلام ﷺ

سؤال کردند: «مردان ثواب جهاد در راه خدا را از آن خود کرده‌اند، دیگر عملی نیست که با انجام آن به فضیلت عمل مجاهدان در راه خدا برسیم. پیامبر در جواب فرمودند: کار و خدمت هریک از شما در خانه‌اش، با عمل مجاهدان در راه خدا برابری می‌کند.»

زن با خوب شوهرداری کردن می‌تواند اجر عمل مجاهدان خط مقدم را داشته باشد؛ چه اجری از این بالاتر؟ همچنین از امام رؤف حضرت رضا علیه السلام نقل شده که در مقام زنی که به وظیفه شوهرداری خود عمل می‌کند فرمودند:

«وَاعْلَمَنَّ أَنَّ النِّسَاءَ شَتَّى فَمِنْهُنَّ الْغَنِيْمَةُ وَالْغَرَامَةُ وَهِيَ الْمُتَحَبِّبَةُ لِرَوْجِهَا وَالْعَاشِقَةُ لَهُ؛^۱ بدان که زنان گوناگونند، برخی از آنان دستاوردی گرانبها و تاوان [رنج‌های آدمی] هستند و این زن کسی است که به شوهرش محبت می‌کند و عاشق اوست.»

مدیریت اقتصادی خانه

ممکن است در برخی از خانواده‌ها تأمین هزینه‌های زندگی فقط بر دوش مرد خانه باشد، اما در مدیریت اقتصاد خانواده، بانوی خانه هم دست‌کمی از مردش ندارد و اهمیت مدیریت اقتصاد خانواده هم کمتر از تأمین هزینه‌ها نیست. به عنوان خانم خانه، شما هستید که حساب دخل و خرج زندگی به دستتان است. در واقع معنای مدیریت هزینه‌ها یعنی انتخاب زمان و مکان مناسب برای هزینه کردن. اجازه دهید قدری مصداقی‌تر از مدیریت هزینه‌های زندگی صحبت کنیم.

مدیریت هزینه‌های زندگی

باید گفت هنر اول برای مدیریت هزینه‌های زندگی برنامه‌ریزی است. بایک برنامه‌ریزی مالی کامل و دقیق، وضعیت اقتصادی امروز فرد یا خانواده بررسی می‌شود و اهداف مالی فردای نزدیک و دور نیز مورد نظر قرار می‌گیرد.

۱. لفق‌ه المنسوب إلی الإمام الرضا علیه السلام، ج ۱، ص ۲۳۴.

هنر دوم برای مدیریت هزینه‌های زندگی بودجه‌بندی است و شاید اولین و تنها راهی است که به کاهش هزینه نیز کمک می‌کند. با یک بودجه‌بندی درست و اصولی می‌شود خرج‌ها را کنترل نمود.

هنر سوم پس‌انداز کردن است. در این مسئله فرقی نمی‌کند که جزء اقشار کم‌درآمد باشید یا پرآمد، اگر اهل حساب و کتاب نباشید، هیچ‌گاه نمی‌توانید پس‌انداز کنید، اما با یک برنامه‌ریزی دقیق و بودجه‌بندی درست، نه تنها شرایط را می‌توان مدیریت کرد بلکه می‌شود پس‌اندازی هم داشت.

هنر چهارم برای مدیریت هزینه‌های زندگی اصلاح الگوی مصرف است. متأسفانه بسیاری از ما فقط مصرف‌کننده صرف هستیم و چیزی از صرفه‌جویی نمی‌دانیم. با وجود اینکه نیاز به خرید نداریم می‌خریم، دور ریز بسیار داریم و... چه خوب است هنر مدیریت هزینه‌های زندگی و اصلاح الگوی مصرف را به عنوان سرمشق قرار دهیم و سعی کنیم فقط مصرف‌گرا نباشیم. و این هنر را به فرزندانمان هم منتقل کنیم.

قطعاً با تمرین و تلاش و توجه به نقش مهم مادری در مورد الگوی مصرف صحیح، می‌توانیم فرزندان تربیت کنیم که قانع و اهل صرف‌جویی باشند.

الگوی مصرف بهینه در اسلام چیست؟ الگوی مصرف بهینه در اسلام عبارت است از حدّ اعتدال و میانه‌روی، دوری از اسراف و سخت‌گیری؛ همان که قرآن کریم در وصف عبادالرحمن می‌فرماید:

«وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا؛ آن‌ها کسانی‌اند که چون اتفاق کنند، نه و لخرجی می‌کنند و نه تنگ می‌گیرند و میان این دو [روش] حد وسط را برمی‌گزینند.»

قناعت در زندگی

امیرالمؤمنین حضرت علی علیه السلام درباره تفسیر آیه «فَلْيُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً»^۱ می‌فرماید: «منظور از زندگی پاکیزه، زندگی با قناعت است»^۲

ایشان در جایی دیگر می‌فرمایند:

«خوشبخت‌ترین مردم در زندگی، کسی است که به آنچه خدا قسمت او کرده، رضا دهد»^۳

کدبانوی قانع در زندگی مشترک خود به مقداری از وسائل زندگی که همسرش توانسته تأمین کند، رضایت دارد.

خب همه این‌ها کارهایی است که بسیاری از زنان در خانه انجام می‌دهند و باعث پیشرفت مادی زندگی می‌شوند و اصطلاحاً مدیریت اقتصادی خانه را به دست دارند.

تولیدات اقتصادی خانه

از گذشته تا حالا هستند زنانی که با سلیقه و ظرافت بسیاری از هزینه‌های زندگی را با تولیدات خانگی خود کاهش می‌دهند و تعداد این زنان کم هم نیست. مدیریت کردن مواد غذایی در منزل و درست کردن انواع غذاهای خانگی و تولیدات دیگری مانند مربا و ترشی و سیاری از محصولات دیگر که با دست توانمند مادران درست می‌شود در مدیریت هزینه‌های زندگی بسیار مهم است.

باز اینجا لازم می‌دانم این نکته را عرض بکنم که اگر مادر در خانواده حضور نداشت و این سه وعده غذا را آماده نمی‌ساخت چه هزینه سنگینی به خانواده تحمیل می‌شد؛ با یک حساب سرانگشتی می‌شود فهمید مادر چه کمکی به تأمین هزینه‌های زندگی و اقتصاد خانواده می‌کند؛ بگذریم

۱. نحل/۹۷.

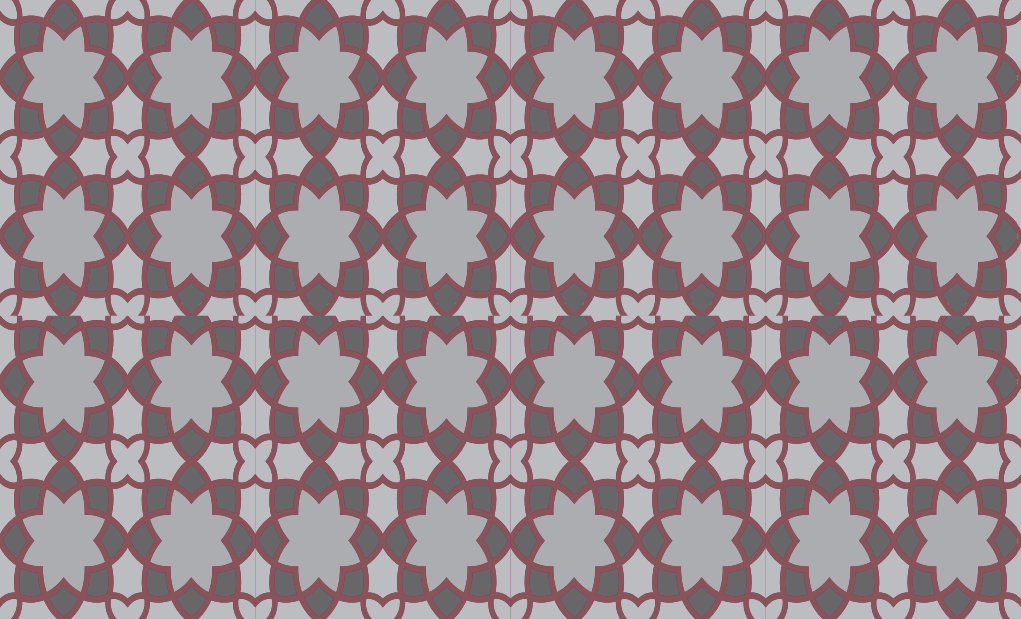
۲. نهج البلاغه، حکمت ۲۲۹.

۳. شرح غررالحکم، ج ۲، ص ۴۹۱.

از این که غذای پخت مادر قابل مقایسه با غذای بیرون نیست؛ افزون بر این که غذای مادر به همراهش عاطفه و علاقه به اعضای خانواده هم نهفته است.

تمامی این مواردی که مورد بحث و گفت و گو قرار گرفت جزء وظایف کلیدی و نقش مهم مادری در خانه است که باعث می شود اقتصاد خانه پویا شود و مشکلات مالی تا حدود زیادی حل شود. اما مسئله مهم تر در این بین مسئله تربیت اقتصادی خانه است که باز هم به عهده مادر است. در این مورد هم سخن بسیار است که به لطف خدا و عنایت حضرت زهرا علیها السلام در جلسه بعد به این موضوع خواهیم پرداخت.

مجلس چهارم:

تربیت اقتصادی خانه

«تربیت و نقش محوری تربیت اقتصادی در خانه»

چکیده:

یکی از اتفاقات مهمی که در خانه می افتد تربیت است و مادر در خانه در مسئله تربیت نقش محوری دارد. زن می تواند بچه ها و حتی همسر را فداکار و ایثارگر تربیت کند، می تواند بالعکس، انسانی خسیس، طرف خودکش و سودجو تربیت کند. با نگاهی به زندگی نورانی حضرت زهرا علیها السلام و نقل های تاریخی که شده است در میابیم که چگونه حضرت رفتارهای اقتصادی خاصی را در خانه به اجرا درآورد و در آن محیط نورانی فرزندان پرورش داد که بر تارک تاریخ می درخشند و جهانی را نورانی می کنند.

ایثارگری، حمایتگری و اخوت محوری سه رفتار اقتصادی دینی است که در مواجهه کامل با نظام مادی گری قرار می گیرد و کافی است نگاه دیگری به زندگی دنیایی کنیم متوجه خواهیم شد که نداشتن هر کدام از این سه رفتار چگونه می تواند خوی حیوانی انسان ها را برانگیزد و دنیا را به جنگلی تبدیل کند که هر کسی در فکر دریدن دیگری باشد.

واقعیت این است که نقش تربیت اقتصادی خانه، نقش بسیار مهمی است که مادر در خانه به عهده دارد و فضای خانه را معطر می کند. عجب تأثیر و نقش شگفت انگیزی دارد مادر در خانه!

سیر بحث: «تربیت اقتصادی خانه»

تربیت رکن اصلی در خانه حضرت زهرا علیها السلام

۱- ایثارگری

- بخشیدن لباس عروس

- سه روز روزه گرفتن

- داستان گردنبند

۲- حمایتگری

- ویژگی‌های فردی

- جاودانه کردن مال دنیا

- رضایت خدا

- علاقه به خدا

ویژگی‌های اجتماعی حضرت فاطمه علیها السلام

- روحیه ایثارگری و توجه به دیگران

- تبعیت حضرت زهرا علیها السلام از پیامبر صلی الله علیه و آله

- فاطمه استمرار و ادامه دهنده رسالت و آئین نبوی

- حمایت از مسلمین مصداق حمایت‌گری

اخوت محوری

- ایجاد حس اخوت

- تربیت عملی فرزندان

- پرورش روحیه اخوت محوری در فرزندان

تربیت رکن اصلی در خانه حضرت زهرا علیها السلام

امام راحل جمله قابل تأملی پیرامون خانواده زهرای مرضیه دارند؛ ایشان می‌فرمایند:

این خانه کوچک فاطمه علیها السلام و این افرادی که در آن خانه تربیت شدند که به حسب عدد، چهارپنج نفر بودند و به حسب واقع، تمام قدرت حق تعالی را تجلی دادند، خدمت‌هایی کردند که ما را و شما را و همه بشر را به اعجاب درآورده است.^۱

رکن اصلی خانه حضرت زهرا علیها السلام تربیت بود که فرزندی به عرصه جامعه تحویل داد که هر کدام در طول تاریخ می‌درخشند و تمام بشریت را به تعجب و امیدوار می‌دارد. اجازه می‌خواهم امشب برخی از ارکان تربیتی این بانو را باهم گفت‌وگو کنیم.

روحیه تولیدگرایی در مقابل مصرف‌گرایی

یکی از مهمترین نکات تربیتی که در سیره حضرت زهرا علیها السلام مسئله تولیدگرایی در مقابل مصرف‌گرایی است؛ رکنی که در خانواده‌های ما از دیرباز وجود داشته است. در گذشته فرهنگ غالب در خانواده‌ها و جامعه مسئله تولید بوده است که متأسفانه امروزه جای خود را به مصرف‌گرایی افراطی داده است. مادران در خانه دائماً در حال تولید بوده‌اند.

۱. صحیفه امام؛ ج ۱۶، ص ۱۹۲.

در روایتی جالب توجه نقل شده است زمانی که فرزندان حضرت فاطمه بیمار بودند امیرالمؤمنین و حضرت زهرا علیهما السلام نذر کردند برای شفای فرزندان سه روز، روزه بگیرند، اما در خانه غذایی نداشتند، از این رو امیرالمؤمنین نزدیکی از همسایه‌ها به نام شمعون رفتند و از او خواستند که مقداری پشم برای نخ‌ریسی به حضرت زهرا بدهد و در قبال آن جو بدهد. شمعون قبول کرد و مقداری پشم برای نخ‌ریسی داد و مقداری جو در ازای انجام کار به آن حضرت داد و حضرت زهرا نیز این امر را پذیرفت.

حضرت زنی است جوان و مادر چند کودک خردسال، زندگی ایشان در خانه‌ای محقر است، باید آب را از بیرون و از مسافتی نسبتاً دور به خانه بیاورد، گندم یا جو را باید شخصاً آرد کند و آن را خمیر کند و نان بپزد، خود باید لباس خود و فرزندان را بشوید، با هیزم آتش درست کند، و بر آن بدمد تا آتش شعله‌ور گردد، خود خانه را جارو کند، شمشیر خونین امام علی علیه السلام را بشوید، محیط را برای آرامش امام علی علیه السلام ساکت سازد. به زنان مدینه درس و مسئله دینی بیاموزد، گاهی هم به زخم‌بندی مجروحان جنگی پردازد، کارهای دستی چون پشم‌ریسی را انجام دهد تا کمکی برای زندگی مشترک باشد، به حق طلبی برود، به مبارزه پردازد. حیرت‌انگیز است. تمام این فعالیت را وقتی به دقت می‌نگریم می‌بینیم که این بانو دائماً در حال تولید است و نه مصرف!

در هیچ کجای زندگی حضرت مصرف‌گرایی مشاهده نمی‌شود، یا تولید چیزی انجام می‌شود یا تولید خدمتی،

مقام معظم رهبری در مورد مسئله مصرف‌گرایی می‌فرمایند:

نظام اسلامی با تولید ثروت مخالف نیست، با ایجاد ثروت مخالف نیست، بلکه مشوق اوست. اگر تولید نباشد، اگر ایجاد ثروت نباشد، حیات و بقای جامعه به خطر خواهد افتاد، اقتدار لازم را جامعه به دست نخواهد آورد؛ این یک اصل اسلامی است. اما اینی که آحاد مردم دلشان لک بزند برای مسابقه اشرافی‌گری، برای تجمل پرستی، این یک چیز بسیار نامطلوب است؛ این

چیزی است که متأسفانه در درون ما هست؛ همان طور که قبلاً هم گفته‌ام: اسراف و مصرف‌گرایی افراطی.^۱

یا در جایی دیگر ایشان می‌فرمایند:

وسایل تجملات، وسایل آرایش، مبلمان خانه، تزئینات داخل خانه؛ این‌ها چیزهایی است که ما برای آن‌ها پول صرف می‌کنیم. پولی که می‌تواند در تولید مصرف شود، سرمایه‌گذاری شود، کشور را پیش ببرد، به فقرا کمک کند، ثروت عمومی کشور را زیاد کند، این را ما صرف می‌کنیم به این چیزهای ناشی شده از هوس، چشم و هم چشمی، آبروداری‌های خیالی.^۲

بر آن کدخدا زار می‌باید گریست

که دخلش بود نوزده خرج بیست

آیا زندگی امروزه ما با تاسی از حضرت زهرا علیها السلام پیش می‌رود؟ هر کجای زندگی را می‌نگریم می‌بینیم مصرف اصل است و تولید فرع! حتی در روستاها که منبع و منشأ تولید هستند هم روحیه مصرف‌گرایی رواج پیدا کرده است؛ و این با سیره زهرای مرضیه علیها السلام و دیگر اهل بیت علیهم السلام هم خوانی ندارد.

ایثارگری

از دیگر ارکان تربیتی در زندگی زهرای مرضیه علیها السلام مسئله ایثار است که با نگاهی که اسلام دارد کاملاً در راستای تربیت اقتصادی قرار دارد. ناگفته نماند این رفتارها با نگاهی که نظام‌های فکری مادی‌گرا دارند که همه اقتصاد را در مبادلات مالی و پولی و نحوه افزایش ثروت به هر قیمتی می‌دانند، متفاوت است.

با اتفاقاتی که در زندگی حضرت زهرا علیها السلام افتاد می‌توان مشاهده کرد که حضرت چگونه از خود و فرزندان‌ش می‌گذشت و با ایثار خود درس بزرگی به فرزندان خود و دیگران داد. اکنون نمونه‌هایی از این ایثار در سیره حضرت را با هم گفت‌وگو کنیم.

۱. سخنان رهبر معظم انقلاب در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های شیراز، ۱۳۸۷/۲/۱۴.

۲. بیانات در اجتماع بزرگ زائران و مجاوران حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام، ۱۳۸۸/۷/۱.

بخشیدن لباس عروس

در نقل‌های تاریخی هست که پیامبر خدا ﷺ برای شب عروسی دخت فرزانه‌اش، فاطمه علیها السلام پیراهنی آماده ساخت و ایشان پیراهن دیگری نیز داشت که پوشیده و اصلاح شده بود. شب عروسی او بود که بینوایی در خانه پیامبر آمد و از ایشان لباس طلبید. دخت گرانمایه پیامبر برخاست و ابتدا پیراهن اصلاح شده خودش را در بسته‌ای نهاد تا در راه خدا به او انفاق کند اما ناگهان آیه شریفه قرآن را به خاطر آورد که می‌فرماید:

«لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ»؛ شما به اوج نیکی و نیکوکاری نخواهید رسید مگر آنکه از آنچه دوست می‌دارید در راه خدا انفاق نمایید.»

و درست همین جا بود که حضرت زهرا علیها السلام بازگشت و پیراهن عروسی خویش را از تن درآورد و به آن زن بینوا انفاق کرد و خود همان جامه عادی خودش را پوشید.

هنگامی که خواستند عروس را به خانه امیرمؤمنان ببرند، فرشته وحی فرود آمد و بعد از سلام بر پیامبر گفت: «ای پیامبر خدا! پروردگارت درود نثار می‌کند و به من دستور داده است که سلام و درودی گرم نثار فاطمه نمایم و به همراه من ارمغانی از لباس‌های بهشت نیز که از دیبای سبز تهیه شده است برای او فرستاده است.»^۱

این، یک نمونه از ایثار این بانو در راه خداست.

سه روز روزه

مصادیق ایثارگری این بانو بسیار است، در روایات هست که امام حسن علیهما السلام و امام حسین علیهما السلام بیمار شده بودند. حضرت زهرا علیها السلام و خاندان ایشان به توصیه پیامبر برای شفای حسنین علیهما السلام سه روز، روزه نذر کردند. در روز اول هنگام افطار، فقیری رسید و درخواست غذا کرد. حضرت

۱. آل عمران/۹۲.

۲. محمد کاظم قزوینی، فاطمه زهرا علیها السلام از ولادت تا شهادت، ص ۱۹۹-۲۰۰.

زهرای علیها السلام افطار خود و خانواده خود را به فقیر دادند. روز دوم در هنگام افطار، یتیمی نزد خانه ایشان آمد و درخواست کمک کرد. حضرت بار دیگر افطار خود و خانواده خود را به یتیم دادند. روز سوم در هنگام افطار اسیری نزد ایشان آمد و درخواست غذا کرد و این بار هم حضرت افطار خود و خانواده خود را به اسیر دادند. اینجا بود که آیه شریفه نازل شد «وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا، إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا!» طعام را با آن که خود بدان نیازمندند، به فقیر و یتیم و اسیر می‌دهند و برای خشنودی خدا به شما طعام می‌دهند و از شما هیچ پاداش و سپاسی نمی‌خواهند.»

گردن‌بند بابرکت

متعدد رد پای ایثار را می‌توان در زندگی این بانو یافت. جابر بن عبدالله انصاری می‌گوید:

روزی پیرمردی فقیر و گرسنه، نزد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آمد و درخواست کمک کرد. پیامبر فرمود: اکنون چیزی ندارم ولی راهنمای خیر کنم چون انجام‌دهنده آن است، پس او را به منزل حضرت فاطمه راهنمایی کرد. پیرمرد به سمت خانه حضرت زهرا علیها السلام رفت و از ایشان کمک خواست. حضرت زهرا علیها السلام فرمود: ما نیز اکنون در خانه چیزی نداریم. اما گردن‌بندی را که دختر حمزه بن عبدالمطلب به او هدیه کرده بود از گردن باز کرد و به پیرمرد فقیر داد. مرد فقیر، گردن‌بند را گرفت و به مسجد آمد.

پیامبر صلی الله علیه و آله هنوز در میان اصحاب نشسته بود که پیرمرد عرض کرد: ای پیامبر خدا! فاطمه این گردن‌بند را به من احسان نمود تا آن را بفروشم و به مصرف نیازمندی خودم برسانم. پیامبر صلی الله علیه و آله گریست. عمار یاسر با اجازه پیامبر گردن‌بند را از پیرمرد خرید. عمار پس از خرید گردن‌بند، آن را به غلام خود داد و گفت: این را به رسول خدا تقدیم کن، خودت را هم به او بخشیدم. پیامبر صلی الله علیه و آله نیز غلام و گردن‌بند را به حضرت فاطمه بخشید. غلام

نزد فاطمه آمد و آن حضرت گردن بند را گرفت و به غلام فرمود: من تو را در راه خدا آزاد کردم. غلام خندید. حضرت راز این خنده را پرسید. غلام پاسخ داد: ای دختر پیامبر برکت این گردن بند مرا به شادی آورد، چون گرسنه‌ای را سیر کرد، برهنه‌ای را پوشاند، فقری را غنی نمود، پیاده‌ای را سوار نمود، بنده‌ای را آزاد کرد و عاقبت هم به سوی صاحب خود بازگشت.

حمایت‌گری

از دیگر ابعاد تربیتی این بانوی بزرگوار، حمایت‌گری از دیگران بود که در راستای رفتارهای اقتصادی مورد تأکید اسلام است، از مصادیق این حمایت‌گری می‌توان از همین انفاق، یا دستور به قرض‌الحسنه، یا زکات، یا رسیدگی به دیگران و به طور خاص همسایگان نام برد. اما همین رفتارها در نظام مادی‌گرا کاملاً نامعقول است چرا که کاری که سود نداشته باشد بی‌معنی و غیرعقلانه محسوب می‌شود.

وقتی در زندگی حضرت زهرا علیها السلام دقت می‌کنیم می‌بینیم که نه تنها خود از دیگران حمایت می‌کرد، بلکه دیگران خصوصاً فرزندان خود را برای حمایت از دیگران بارفتار و کردار خود تربیت می‌کرد.

اما ممکن است سؤال بشود چرا حضرت زهرا از اموال خود برای دیگران خرج می‌کرد؟ این سؤال و فهم پاسخ آن برای این است که اگر ما می‌خواهیم حضرت را به عنوان الگو قرار دهیم باید در رفتارهای ایشان دقت کنیم و ریشه رفتارهای ایشان را درک کنیم.

در پاسخ باید بگوییم که حضرت زهرا علیها السلام به دلیل یک‌سری ویژگی‌ها و خصوصیات منحصر به فرد خودشان، این رفتارها را از خود بروز می‌دادند که در قالب ویژگی‌های فردی و اجتماعی ایشان مورد بررسی و گفت‌وگو قرار می‌دهیم:

ویژگی‌های فردی

حضرت زهرا علیها السلام با توجه به خصوصیت‌های فردی و شخصیتی که داشتند به عنوان الگوی انسان‌ها قابل الگوگیری هستند برای فهم این معنی فقط کافی است به معانی اسامی حضرت توجه کنیم. مثلاً نام ایشان کریمه است به معنی زنی که اهل کرم و جود و سخاوت است یا اینکه حضرت، کوثر هستند به معنی خیر فراوان، یا اینکه نام دیگر حضرت زهرا، «رضیه» است به معنی زنی که به مقام رضا می‌رسد.

جاودانه کردن مال دنیا

یکی از دلایل بخشندگی و حمایتگری حضرت که ناظر به ویژگی‌های فردی ایشان است؛ این بود که ایشان به دنبال جاودانه کردن مال دنیا بودند، چرا که این مال دنیا که زینت حیات دنیا است اگر در راه خدا خرج نشود و مورد معامله قرار نگیرد هرگز جاودانه نمی‌شود! قرآن می‌فرماید: «مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ؛ آنچه نزد شما است فانی می‌شود، اما آنچه نزد خدا است باقی می‌ماند!»

این‌ها حرف‌هایی هست که نیاز به باور دارد. معامله کردن با خدای متعال معامله‌ای پر سود است. مال انسان را با برکت، افزون و جاودانه می‌کند لذا قرآن می‌فرماید: «مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سَنَابِلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ؛ مثل کسانی که انفاق می‌کنند اموالشان را در راه خدا مانند مثل دانه‌ای است که می‌روید و هفت خوشه می‌دهد که در هر خوشه‌ای صد دانه است و خداوند اضافه می‌کند بر این برای هر کس که بخواهد.»

حضرت صدیقه علیها السلام هم مال فناپذیر دنیا را با انفاق در راه خدا ارزشمند و جاودانه می‌ساخت و به هنگام دسترسی به درآمد انبوه، سبک زیست فقیرانه و زندگی ساده را در پیش می‌گرفت.

۱. نحل/۹۶.

۲. بقره/۲۶۷.

رضایت خدا

از دیگر ویژگی‌های فردی بانو، خدامحوری بود. در زندگی ایشان، خدامحوری بیش از هر چیز دیگر به چشم می‌خورد و در تمام جلوه‌های رفتار و گفتار ایشان حضور دارد. تا آن جا که در زندگی خانوادگی، تمام تقاضاها و گفتار و رفتارشان را با رضایت خدا می‌سنجید و همواره رضایت خدا را بر رضایت و راحتی خود مقدم می‌کرد و می‌فرمود: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمَا تَحِبُّ وَتَرْضَى»^۱

این اصل مهم در زندگی حضرت حتی در زمینه ملاک انتخاب همسر، تعیین مهریه و خرید جهیزیه نیز دیده می‌شود.

زمانی که به همسری علی عليه السلام درآمد و به خاطر فقر ایشان، مورد طعنه و سرزنش دیگر زنان قریبش قرار گرفت سر به آسمان بلند کرد و فرمود: «رَضِيتُ بِمَا رَضِيَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ؛ راضی شدم به آن چه خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله به آن راضی شدند.»

در حسن معاشرت با همسر هم رضایت خدا مهمترین مسئله بود. روزی که علی عليه السلام از وی پرسید: چرا از رنج گرسنگی و بی‌غذا ماندن خانه وی را خبردار نکرده است. فاطمه عليها السلام در پاسخ فرمود: «يَا أَبَا الْحَسَنِ إِنِّي لَا سَتَحِي مِنْ أَلْهِیْ أَنْ أَكْلَفَ نَفْسَكَ مَا لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ؛ ای ابا الحسن! من از خدای خود، شرم می‌کنم که به تو تکلیفی کنم که قادر به انجام آن نیستی.»

حضرت فاطمه عليها السلام عاطفه مادری و محبت به فرزندان را هم ذیل محبت و رضایت خداوند قرار داده است. به گونه‌ای که وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله ایشان را از حوادث جان سوز کربلا و شهادت فرزندشان امام حسین عليه السلام باخبر می‌کند. ایشان، آیه استرجاع می‌خواند و می‌فرماید: «يَا أَبَتِ سَلِمْتُ وَرَضِيتُ وَتَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ؛ پدرجان، من تسلیم شدم و رضایت دادم و به خدا توکل می‌کنم.»

۱. حسین شیخ الاسلامی، مسند فاطمة الزهراء عليها السلام، ص ۲۲۷.

۲. بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۱۰۳.

۳. فرات بن ابراهیم کوفی، تفسیر نفرات الکوفی، ص ۵۵.

این ویژگی الهی حضرت باعث می‌شد که رضایت خدا را بر هر چیزی مقدم کند و به راحتی از دنیا و مافیها بگذرد و از آن برای جلب رضایت الهی تلاش کند.

علاقه به خدا

دیگر ویژگی حضرت زهرا علیها السلام این بود که خداوند را دوست داشت و برای خدا، کار می‌کرد نه برای خود. در کلمات حضرت هست که می‌فرماید: «حُبِّبَ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ ثَلَاثٌ: تِلَاوَةُ كِتَابِ اللَّهِ، وَالنَّظَرُ فِي وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ، وَالْإِنْفَاقُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛^۱ سه چیز از دنیای شما محبوب من است: اول خواندن قرآن، دوم نگاه کردن به چهره رسول الله و سوم انفاق در راه خدا.»

و آن عمل حضرت هم که آیاتی از قرآن به آن اختصاص دارد و به آیات اطعام مشهور است ناظر به همین دوست داشتن خداست؛ فرمود: «إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا؛^۲ ما شما را بخاطر خدا اطعام می‌کنیم، و هیچ پاداش و سپاسی از شما نمی‌خواهیم!»

ویژگی‌های اجتماعی حضرت فاطمه علیها السلام

خب اکنون اجازه دهید پیرامون برخی ویژگی‌های اجتماعی حضرت سخن بگوییم. ویژگی‌های اجتماعی بانو هم می‌تواند ما را در فهم بهتر این مهم که چگونه حضرت از مال دنیا می‌گذرد و به دیگران می‌دهد و از آنان حمایت می‌کند، کمک کند و از سویی ما می‌توانیم با درک این ویژگی‌ها رفتارهای اقتصادی حضرت را الگو قرار دهیم.

روحیه ایثارگری و توجه به دیگران

قبل از این پیرامون روحیه ایثارگری بانو سخن گفتیم جبرئیل امین در سوره انسان به خاطر ایثار فاطمه علیها السلام در حالی که حضرت فاطمه علیها السلام و علی و فرزندان علیهم السلام سه روز، روزه و گرسنه بودند، به پیامبر صلی الله علیه و آله تبریک و تهنیت گفت و سوره انسان در فضیلت حضرت زهرا علیها السلام و همسر و فرزندانش

۱. صحیفه الزهراء، قول ۱۹؛ نهج الحیاة، ص ۲۷۱.

۲. انسان/۸-۹.

نازل شد.

خداوند متعال در این آیات آن‌ها را «ابرار» نامید که این اتفاق و ایثارشان در دنیا و آخرت آثار وسیع به همراه داشته و دارد و در بهشت از جام‌های فاخر شراب طهورایی سیراب خواهند شد و تاج افتخار عبودیت را بر سرشان خواهند گذاشت؛ «عیناً یُشرب بها عباد الله»^۱ از طرفی اطعام آن‌ها معمولی هم نیست بلکه همراه با ایثار است و در هنگامی که خودشان نیاز دارند اما اتفاق می‌کنند، «لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون»^۲.

تبعیت حضرت زهرا علیها السلام از پیامبر صلی الله علیه و آله

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمود: «یکی از برترین اعمال نزد خدا، خنک کردن جگرهای داغ و سیر کردن شکم‌های گرسنه است.» پیامبر صلی الله علیه و آله در کلامی تکان‌دهنده فرمودند: «سوگند به کسی که جان محمد در دست اوست، بنده‌ای که شب سیر بخوابد و برادر و همسایه مسلمانش گرسنه باشد، به من ایمان نیاورده است.»^۳ و فاطمه علیها السلام، جان پیامبر و ادامه‌دهنده راه اوست، به همین دلیل است که وقتی امام حسن علیه السلام نظاره‌گر عبادت شبانه مادر بود و دعای حضرت را برای همسایه‌ها می‌دید سؤال پرسید: چرا برای همسایگان و دیگران دعا می‌کنی و برای خود دعا نمی‌کنی؟ فرمود: «الجارُ ثم الدار»^۴.

حمایت از مسلمین مصداق حمایت‌گری

از جنبه‌های ایثارگری امروز در کشور ما حمایت از کالای ایرانی و مصرف پایدار کالای ایرانی در خانواده‌هاست که این مهم به تأسی از رفتارهای حضرت زهرا علیها السلام در حمایت‌گری از دیگران به دست مادران خانه‌ها محقق خواهد شد. این رفتار اقتصادی زنان در خانه باعث تربیت فرزندان حتی همسران می‌شود.

۱. انسان/۶.

۲. آل عمران/۹۲.

۳. بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۳۶۹.

۴. علل الشرائع، ج ۱، ص ۸۳.

اگر الگوگیری مناسبی از حضرت صورت گیرد همین اتفاق خواهد افتاد که حمایت‌گری به عنوان یکی از مهمترین رفتارها به منصه ظهور می‌رسد و نقش زن در خانواده پیرامون این مسئله بی‌بدیل است.

اخوت محوری

از دیگر ابعاد تربیتی بانو اهتمام به مسئله اخوت و همدلی است که باز باید گفت با نگاه اسلام در رفتارهای اقتصادی مثبت قرار می‌گیرد و به اقتصاد جامعه کمک می‌کند.

امروز یکی از جلوه‌های این اخوت و همدلی در پیاده روی اربعین به نمایش گذاشته شده؛ در این سال‌ها بسیار دیده‌ایم که موکب‌داران شریف ایرانی و عراقی، با جان و دل هر آنچه که دارند برای زائر امام حسین علیه السلام تقدیم می‌کنند. از صبحانه و ناهار و شام گرفته تا جای خواب و استراحت و هر آنچه در توان دارند بدون اینکه چشم داشت و توقعی داشته باشند؛ این همان حس اخوت و برادری است که الحمدلله در کشور ما هم همین حس وجود دارد و به صورت نذری در ایام محرم و صفر و فاطمیه در هیئت‌ها و نذری دادن به همسایه‌ها دیده می‌شود؛ یا مثلاً کسی غذایی درست کرده یک ظرف را هم به نیت امام حسین علیه السلام برای همسایه‌اش می‌برد و این خیلی ارزش دارد و عمل به همان سیره بانوست که همسایه را بر خانه مقدم می‌کردند.

خیاطی

از نمونه‌های بارز اخوت محوری را در برخی محلات و داستان‌هایی که اتفاق افتاده می‌شود دید و اثر آن را مشاهده کرد؛ نقل می‌کنند:

کاری نداشتند جز اینکه سر کوچه و پشت موتور توی ده بچرخن. مردم هم کم کم از دستشون عاصی شده بودن. یه روز روحانی روستا باهاشون صحبت کرد. یکیشون دیپلم خیاطی داشت.

- پس چرا کاری نمی‌کنی؟

- پول ندارم، چرخ می‌خواد، مغازه می‌خواد، کسی رو توی بازار نمی‌شناسم، کی لباسامو می‌خره؟ و...

- خدا روزی رسونه. از تو حرکت از خدا برکت. نمی‌شه که بیکار بشینین!
قرار شد هرکدومشون یه کم پول بذارن وسط باهاش چرخ و میز و پارچه و... بخرن. پارکینگ خونه یکیشون هم شد کارگاه. حاج آقا هم توی مسجد گفت: از این به بعد همه پیراهن و شلوارشون رو از این جوونا بخرن. کم کم از روستاهای اطراف هم سفارش گرفتن و کارشون رو توسعه دادن. حالا نصف روستا دارن دوخت و دوز می‌کنن.^۱

ببینید اخوت و همدلی چقدر می‌تواند در اقتصاد و رونق جامعه مؤثر باشد.

دزدی موتور

یکی از اعضای خانواده شهید ابراهیم هادی می‌گوید:

نشسته بودیم داخل اتاق. مهمان داشتیم. صدایی از داخل کوچه آمد. ابراهیم سریع از پنجره نگاه کرد. شخصی موتور شوهر خواهر ابراهیم را برداشته در حال فرار بود.

بگیرش... دزد... دزد! بعد هم سریع دوید دم در. یکی از بچه محل‌ها لگدی به موتور زد و دزد نقش بر زمین شد!

تکه آهن روی زمین دست دزد را برید و خون جاری شد. چهره‌اش پر از ترس بود و اضطراب. درد می‌کشید که ابراهیم رسید. موتور را برداشت روشن کرد و گفت: سریع سوار شو!

رفتند درمانگاه با همان موتور. دستش را پانسمان کردند بعد هم با هم رفتند مسجد! بعد از نماز کنارش نشست و گفت: چرا دزدی می‌کنی؟ آخه

۱. تجربیات امامان محله، بنیاد هدایت.

پول حروم که... دزد گریه می‌کرد. بعد به حرف آمد: می‌دونم! بیکارم. زن
و بچه دارم و از شهرستان اومدم. مجبورم!

ابراهیم فکری کرد رفت پیش یکی از نمازگزارها و صحبت کرد. برگشت:
خدارو شکر. برات شغل پیدا کردم. از فردا برو سر کار. این پول رو هم
بگیر و از خدا کمک بخواه. همیشه دنبال حلال باش که حروم زندگیتو به
آتیش می‌کشه. پول حلال کم هم باشه برکت داره.^۱

با شنیدن این روایت‌ها از زندگی شهدا انسان ارتباط اخوت و همدلی با مسائل
اقتصادی جامعه را خوب متوجه می‌شود.

خرید جنس ایرانی بجای پول نقد به عنوان هدیه

از دیگر مصادیق اخوت و همدلی، خرید کالای ایرانی است که این مصداق
هم باز با مسئله اقتصاد جامعه گره خورده؛ با یک کار ساده می‌شود به راحتی
از کارگر ایرانی که در همین همسایگی تو زندگی می‌کند، حمایت کرد. وقتی
خواستی هدیه تولد بدهی، هدیه سالگرد ازدواج بدهی، هدیه سفره عقد یا
پاگشا هدیه بدهی یا هر جای که خواستی جایزه و هدیه بدهی، به جای پول نقد
دادن، یک کالای ایرانی شیک هدیه بده. با همین کار ساده می‌توانی درب یک
کارخانه را باز نگه داری. این کار سختی است؟!

ممکن است گفته شود که: «با یک گل که بهار نمی‌شه! من یک نفره خرید کنم
چه اتفاقی می‌افتد؟» ولی بدانیم که وقتی شما در این کار استمرار نشان بدهی
خدای بزرگ نصرتش را می‌رساند مگر نشنیدی که «ان تنصروا الله ینصرکم» چه
کسی از خدا در وعده دادن راستگوتر است. کم کم در فامیل می‌پیچد و این
گلوله برفی تبدیل به یک بهمن می‌شود.

۱. کتاب سلام بر ابراهیم، ص ۷۷ زندگی‌نامه و خاطرات پهلوان بی‌مزار شهید ابراهیم هادی.

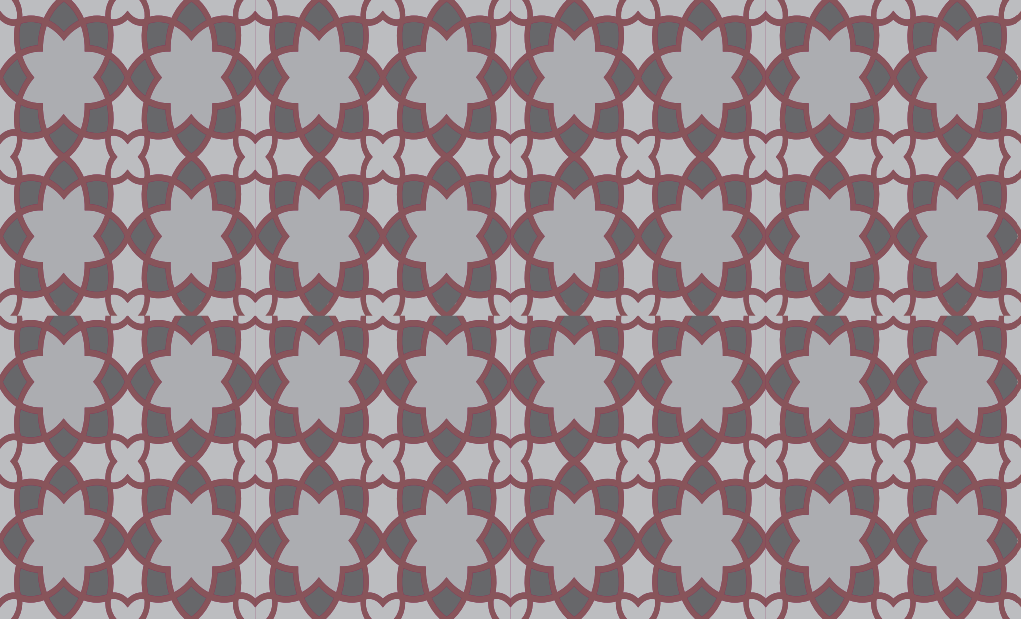
مقدم داشتن دیگران بر خود

در راستای اخوت و همدلی باید گفت یکی از رفتارهای مهم، مقدم داشتن دیگران بر خود هست که اصلی بسیار ارزشمند و انسانی است. حضرت زهرا علیها السلام فرزندان را با چنین روحیه‌ای پرورش داده بود.

حال مجدد سؤال گذشته را تکرار می‌کنم که این نقش مربی بودن و تربیت انسان‌هایی در تراز اسلام چند می‌ارزد؟ آیا قابل قیمت‌گذاری هست؟

این ابعاد تربیتی نه تنها در خانه و خانواده اثر شگرفی می‌گذارد، بلکه می‌توان زن را به عنوان مصلح اجتماع معرفی کرد؛ مصلحی که می‌تواند نقش مؤثری در اقتصاد جامعه داشته باشد که ان شاء الله قرار است جلسه بعد در این راستا سخن بگوییم و با هم به گفت‌وگو بپردازیم.

مجلس پنجم:

چکیده:

زن در اسلام جایگاه با جایگاه زن در غرب بسیار متفاوت دارد، زن مسلمان می‌تواند جامعه‌ای را اصلاح کند و موثرترین فرد در جامعه باشد و ستون خیمه خانواده و جامعه زن است، این کجا و آن کجا که زن را به قدری پایین آورد که بعنوان کالا خرید و فروش شود؟!

فرمایشات امامین انقلاب ما را به این می‌رساند که اگر چه اولویت فعالیت زن خانه‌داری و تربیت است، اما حضور زن در جامعه نیز با شرایطی ضرورت خواهد داشت، اما مساله اینست که خود حضور زن در خانه و تربیت عناصر شایسته می‌تواند مهمترین اثرات اقتصادی را در جامعه داشته باشد، اقتصاد به معنی واقعی آن نه به معنی محاسبات افزایش پول و کسب منفعت هر چی بیشتر مادیات! آری زن مسلمان در جایگاه مصلح اجتماع قرار گرفته است!

سیر بحث: «زن مصلح اجتماع»

۱- حضور حضرت زهرا علیها السلام در عرصه اجتماع

- مدیریت اموال فدک

- جریان سخنرانی آتشین حضرت در مسجد

- استیضاح خلیفه اول

۲- حضور زن در عرصه های اجتماعی

- بخش هایی از بیانات رهبری

- نظر اسلام در این باره

- خط قرمز چیست؟

- حضور فعال زنان در صدر اسلام

۳- اثرات فعالیت تربیتی زن در اجتماع

- تربیت حاج قاسم ها

- تقابل پول و فرهنگ

- افزایش روحیه جمع گرایی و تعاون

حضور حضرت زهرا علیها السلام در عرصه اجتماع

از ابعاد بسیار مهم زندگی بانوی عصمت و طهارت که برای همه‌ی مادران آموز و قابل الگو برداری است حضور این بانو در عرصه اجتماع است؛ حضوری فعال و مثمر ثمر. هر جایی که ظرفیت حضور اجتماعی بود و نیاز به حرکتی بزرگ وجود داشت حضرت زهرا علیها السلام نقش آفرین بود. بانو خود را محدود و منحصر به خانه نمی‌دانست و هنگام نیاز اسلام و دین به یاری دین می‌شتافت. اکنون اجازه دهید گوشه‌هایی از حضور فعالانه بانو در اجتماع را با هم مرور کنیم.

مدیریت اموال فدک

یکی از مصادیق حضور بانو در عرصه‌ی اجتماع، مدیریت فدک بود. بر اساس گزارش‌های معتبر تفسیری، روایی و تاریخی، منطقه سرسبز فدک بدون نبرد به دست مسلمانان افتاد و به دستور خدا و در پی نزول «وَأْتِذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تَبْذِرْ تَبْذِيرًا»^۱ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در زمان

حیات‌شان این منطقه را به دخترش زهرا علیها السلام بخشید.^۱ بعد از این بخشش، حضرت زهرا علیها السلام مدیریت این منطقه و باغات آن را بر عهده گرفت. به دلیل وسعت و دوری از مدینه، ایشان برای مدیریت آن جا وکیلی را تعیین کردند و آن وکیل تا زمان رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در فدک حضور داشت.

از امام صادق علیه السلام نقل شده هنگامی که مردم با ابوبکر بیعت کردند، وی وکیل حضرت زهرا علیها السلام را از فدک اخراج کرد و بعد از آن بود که حضرت فاطمه علیها السلام همراه برخی زنان قریش به مسجد النبی صلی الله علیه و آله و سلم رفته و از ابابکر علت اخراج وکیل‌شان را پرسید و اتفاقات بعد از آن به وقوع پیوست.^۲

پذیرش مدیریت فدک، رتق و فتق امور توسط وکلای حضرت و تعیین هزینه کرد درآمدهای فدک همگی نقش‌های مهمی بود که حضرت بعهدہ داشته و به خوبی از عهده‌ی آن بر می‌آمد. این خود بهترین گواه از حضور و نقش آفرینی‌های اقتصادی حضرت زهرا علیها السلام در اجتماع بود.

جریان سخنرانی آتشین حضرت در مسجد

روایت شده^۳ هنگامی که خلیفه اول و دوم تصمیم گرفتند فدک را از حضرت فاطمه علیها السلام بگیرند و این خبر به ایشان رسید، بانو لباس به تن کرده و چادر بر سر نهاد، و با گروهی از زنان فامیل و خدمتکاران خود به سوی مسجد روانه شد، درحالی‌که چادرش به زمین کشیده میشد، و راه رفتن او همانند راه رفتن پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود؛ بانو بعد از استقرار در مسجد خطبه آتشی‌نی ایراد کردند که نکات فراوانی پیرامون آن مطرح است و حقانیت امیرالمومنین علیه السلام و ظلمی که بر اهل بیت پیامبر روا داشته شده است را آشکار می‌سازد.

خب این یکی از مهمترین نقش‌آفرینی‌های اجتماعی حضرت زهرا علیها السلام است که هنگام نیاز ولی و امام جامعه هرآنگونه که می‌توانست در مقام

۱. التبیان فی تفسیر القرآن، ج ۶، ص ۴۶۸.

۲. تفسیر قمی، ج ۲، ص ۱۵۵.

۳. خطبه فدکیه

دفاع از او ظاهر گشت. کافی است متن خطبه فدکیه را با دقت و تامل مطالعه کنیم تا درس‌های بسیاری بگیریم و بدانیم که حضرت با چه بصیرتی در عرصه دفاع از ولایت وارد صحنه شدند.

استیضاح خلیفه اول

نکته‌ی قابل توجه دیگری که می‌توان از خطبه فدکیه برداشت کرد اینست که یک زن در اوج دوران قدرت‌گیری خلیفه اول او را استیضاح می‌کند. ابن اثیر، این ادیب و محدث سنی مذهب، در کتاب النهایة در بحث «لَمَم» درباره استیضاح ابوبکر توسط فاطمه زهرا علیها السلام می‌نویسد: «و خرجت فی لمة من نساءها يتوطئ زيلها علی ابی بکر فعاتبته؛^۱ با هیئتی از زنان بنی هاشم در حجاب اکمل به مجلس ابوبکر وارد شد و او را استیضاح کرد».

حضور زن در عرصه‌های اجتماعی

در عصر حاضر هم زنان ما می‌توانند به تاسی از این بانوی بزرگوار در اجتماع نقش آفرینی کنند. ما می‌بینیم که بزرگان ما از جمله امام راحل رحمة الله و مقام معظم رهبری عظيمة الله چگونه تاکید به نقش آفرینی فعال زنان در عرصه‌های اجتماعی دارند که با حفظ اولویت‌ها، در جامعه نیز حضور مفید داشته باشند.

بخش‌هایی از بیانات رهبری

حضرت آقا در دیدار جمعی از بانوان برگزیده سراسر کشور می‌فرمایند: اصلی‌ترین نقش یک زن از نظر اسلام همین نقش خانه‌داری است اما خانه‌داری به معنای خانه‌نشینی نیست.

۱. النهایة، ابن اثیر بحث «لَمَم».

ایشان در جای دیگر می‌فرمایند:

«ما با بیکاری خانم‌ها مخالفیم؛ اصلاً زن باید کار کند. البته کار دو جور است؛ یکی کار داخل خانه و یکی کار بیرون خانه، هر دو کار است.»
متأسفانه عده‌ای دچار افراط و تفریط می‌شوند؛ رهبری در یکی دیگر از بیاناتشان می‌فرماید:

بعضی افراط می‌کنند، بعضی تفریط میکنند. بعضی می‌گویند چون فعالیت اجتماعی اجازه نمی‌دهد به خانه و شوهر و فرزند برسیم، پس فعالیت اجتماعی نباید بکنیم. بعضی می‌گویند چون خانه و شوهر و فرزند، اجازه نمی‌دهد فعالیت اجتماعی بکنیم، پس شوهر و فرزند را باید رها کنیم. هر دو غلط است. نه این را به خاطر آن، نه آن را به خاطر این، نباید از دست داد.^۱

ترکیب نقش آفرینی اجتماعی و کارمادری

خب حالا حرف این است که چطور می‌شود بین نقش آفرینی اجتماعی و کارمادری جمع کرد؟ و به قول بعضی چه کنیم نه سیخ بسوزد و نه کباب؟ اجازه دهید از خودم سخن نگویم؛ باز خود حضرت آقا در این راستا حرف دارند؛ ایشان دو سه نکته کلیدی را در این راستا می‌فرمایند که محضران تقدیم می‌کنم؛ ابتدا آقامی فرمایند:

بنده با انواع مشارکت‌های اجتماعی موافقم؛ حالا چه از نوع اشتغال اقتصادی باشد، چه از نوع اشتغالات سیاسی و اجتماعی و فعالیت‌های خیرخواهانه و از این قبیل باشد؛ این‌ها هم خوب است. زنها نصف جامعه‌اند و خیلی خوب است که اگر ما بتوانیم از این نیم جامعه در زمینه اینگونه مسائل استفاده کنیم؛ منتها دوسه تا اصل را باید ندیده نگرفت.

بعد آقا شروع می‌کنند به بیان این اصول مهم و می‌فرمایند:

«یک اصل این است که این کار اساسی را که کار خانه و خانواده و همسر و کدبانویی و مادری است تحت الشعاع قرار ندهد. می‌شود هم

۱. بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.

به نظرم میرسد مواردی داشتیم که خانم‌هائی اینطور عمل می‌کردند. البته یک قدری به آنها سخت می‌گذرد؛ هم درس خواندند، هم درس دادند، هم خانه‌داری کردند، بچه آوردند، بزرگ کردند، تربیت کردند. پس ما با آن اشتغال و مشارکتی کاملاً موافق هستیم که به این قضیه اصلی ضربه و صدمه نزنند؛ چون این جایگزین ندارد. شما اگر بچه خودتان را در خانه تربیت نکردید، یا اگر بچه نیاوریدید، یا اگر تارهای فوق‌العاده ظریف عواطف او را که از نخ‌های ابریشم ظریف‌تر است با سرانگشتان خودتان باز نکردید تا دچار عقده [عاطفی] نشود، هیچ کس دیگر نمیتواند این کار را بکند... دومین مسئله، مسئله محرم و نامحرم است، مسئله محرم و نامحرم در اسلام جدی است.^۱

نظر اسلام در این باره

حال اجازه دهید قدری موضوع را از نگاه قرآن مورد بررسی قرار دهیم؛ قرآن به زنان این حق را می‌دهد که با استفاده از توان اقتصادی، سرمایه‌ی فرهنگی و علمی و توانایی‌های خود، در جامعه حضور فعال داشته باشند. آیاتی از قرآن کریم تأکید می‌ورزند که «افراد بیش از هر چیز به عنوان انسان از سوی خداوند مورد خطاب قرار می‌گیرند و زن و مرد از آن جهت که انسانند هیچ تفاوتی با یکدیگر ندارند. علامه طباطبائی با تفسیر آیه ۱۹۴ سوره‌ی عمران و آیه ۱۳ سوره حجرات، نتیجه می‌گیرد که شرع اسلام زن را همانند مرد جز کامل جامعه انسانی و واجد حقوق و آزادی‌های برابر در نظر می‌گیرد. استاد مطهری نیز در کتاب «نظام حقوقی زن در اسلام» با تأکید بر آیات سوره نساء و روم تلاش می‌کند تا عدم برتری مرد بر زن و تقدم هویت انسانی بر هویت جنسی را در قرآن کریم نشان دهد.^۲

حضور فعال حضرت زهرا (علیها السلام) در صدر اسلام

ما وقتی سیره‌ی حضرت زهرا به عنوان یک زن در جامعه را هم مورد بررسی قرار می‌دهیم می‌بینیم قصه از همین قرار است؛ بانو از همان صدر اسلام

۱. بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۹۰/۱۴/۱۰.

حضور فعالی در وقایع و حوادث داشتند. نقل شده پیش از فتح مکه، ابوسفیان که پیمان نامه حدیبیه را نقض کرده بود به مدینه آمد تا مسئله را به نفع خود حل و فصل کند. از این رو به دیدار بزرگان مدینه رفت تا امان نامه دریافت کند و از رسول خدا ﷺ وعده دیدار گیرد، این کار عملی نشد. راوی می گوید: «فالتجالی فاطمه عليها السلام فلم ينفعه!» به دیدار فاطمه عليها السلام شتافت ولی مقصود وی حاصل نگشت.»

از این فراز از تاریخ به دست مآید که فاطمه عليها السلام در امور اجتماعی و سیاسی، دخالت داشت، از این رو ابوسفیان به او مراجعه کرد ولی آن حضرت وساطت او را قبول نکرد.

اثرات فعالیت تربیتی زن در اجتماع

نباید از این مساله غافل شویم که اثرات تربیتی زنان در اجتماع تاثیر شگرفی است؛ به گونه ای که می تواند جامعه و نسلی را تحت تاثیر قرار دهد. اگر بخواهیم اقتصادی هم به قضیه نگاه کنیم هم با تربیتی که زنان در جامعه انجام می دهند گاه مشاهده می کنیم شخص یا جریانی ایجاد می شود که با هیچ ارزش مادی قابل مقایسه نخواهد بود.

تربیت حاج قاسم ها

به عنوان نمونه کسی مانند شهید بزرگوار حاج قاسم سلیمانی که چگونه با رشادت ها و جان فشانی های خود ملتی را نجات داد و همه ی دنیا را متعجب شخصیت خود کرد؟ چه کسی او را تربیت کرد؟ چگونه می توانیم این شخصیت بزرگوار را با پول و ارزش مادی مقایسه کنیم؟ یک زن چه اثری می تواند در تاریخ داشته باشد که فرد تربیت یافته در دستان او این چنین تبدیل به پیرمراد میلیون ها انسان مسلمان و غیر مسلمان شود؟

تقابل پول و فرهنگ

اینجاست که می توانیم با صدای بلند و رسا فریاد بزنیم که ای مردم جهان! اقتصاد به معنی پول و پول داری نیست، آدم به خاطر پول هر کاری را

نمی‌کند. اسلام برای مسایل مالی یک سری چارچوب‌هایی گذاشته که نمی‌شود آن‌ها را زیر پا گذاشت و گرنه زندگی طمع‌کارانه ما آدم‌ها چاهی می‌شود که انتها ندارد!

اقتصاد مال خراست؟!

حال که بحث اینجا رسید اجازه دهید یک جمله‌ای را هم که عده‌ای با تعبیری خاص به امام منتصب می‌کنند عرض کنم و بعد ببینم آیا واقعا امام علیه السلام همچنین تعبیری دارند یا نه؟ متاسفانه عده‌ای مغرض به دروغ و با جوسازی رسانه‌ای می‌گویند امام گفته: اقتصاد مال خراست! در حالی که اصلا چنین نیست؛ گاهی قبل و بعد سخن و یا مطلبی که از زبان شخصیتی بیان شده گفته نمی‌شود و موجب می‌شود از آن سخن یا نوشته برداشت غلط و اشتباهی شود. اما بشنویم ایشان چگونه تقابل فرهنگ و پول را معنی می‌کنند و دقیقا چه فرموده اند؛ سخن امام علیه السلام این است که ایشان می‌فرمایند:

هیچ من نمی‌توانم تصور کنم و هیچ عاقلی نمی‌تواند تصور کند که بگویند ما خون‌هایمان را دادیم که خریزه ارزان بشود! ما جوان‌هایمان را دادیم که خانه ارزان بشود. هیچ عاقلی جوانش را نمی‌دهد که خانه ارزان گیرش بیاید. مردم همه چیزشان را برای جوان‌هایشان می‌خواهند. آدم، اقتصاد را برای خودش می‌خواهد؛ خودش را به کشتن بدهد که اقتصادش درست بشود؟! این معقول نیست. یا جوان‌هایشان را به کشتن بدهند که نان ارزان گیرش بیاید؟! این یک چیز معقولی نیست.

آن‌هایی که دم از اقتصاد می‌زنند و زیربنای همه چیز را اقتصاد می‌دانند از باب این که انسان را نمی‌دانند یعنی چه، خیال می‌کنند که انسان هم یک حیوانی است که همان خورد و خوراک است! منتها خورد و خوراک این حیوان با حیوانات دیگر یک فرقی دارد. این چلوکباب می‌خورد؛ او گاه می‌خورد؛ اما هر دو حیوانند.

این‌هایی که زیربنای همه چیز را اقتصاد می‌دانند اینها انسان را حیوان

می‌دانند. حیوان هم همه چیزش فدای اقتصادش است. زیربنای همه چیزش [است] الاغ هم زیربنای همه چیزش اقتصادش است. اینها انسان را شناختند اصلاً که چه هست.

مولوی، در خصوص کسانی که انسان را نشناخته‌اند و تعریفی جز «حیوان» از انسان ندارند و تمامی علوم طبیعی، اقتصادی و ... را نیز فقط برای همین «بدن» و رفاه زندگی می‌خواهند، می‌گوید:

**این همه، علم بنای آخور است
بهر استبقای گاو و اشتر است
بهر استبقای حیوان چند روز
نام آن کردند این گیجان رموز**

حال بهتر متوجه می‌شویم زن در فرهنگ اقتصادی جامعه چگونه می‌تواند تاثیر عمیقی داشته باشد. وقتی فرزندان تربیت می‌کند که برای فدا کردن خود در راه اسلام و دین از دیگری سبقت می‌گیرند تازه می‌فهمیم نقش مادر و زن در اقتصاد و فرهنگ جامعه تا چه میزان عمیق است.

افزایش روحیه جمع‌گرایی و تعاون

اما از دیگر نقش‌های اساسی که زن در آن وظیفه خطیر اصلاح‌گری را انجام می‌دهد روحیه جمع‌گرایی و تعاون است. بطور کلی زن در این گونه موارد موفق‌تر از مرد است. نمونه بسیار ساده آن همین صندوق‌های قرعه‌کشی خانگی است. همه با هم جمع می‌شوند و با سرمایه‌های اندکی که دارند مشکل یک نفر یا خانواده‌ای را حل می‌کنند.

نمونه‌ی ساده‌ی دیگر فعالیت اجتماعی و تعاون زنان که ممکن است خیلی به چشم نیاید فعالیتی است با نام «واره». این فعالیت اجتماعی که عمدتاً اختصاص به زنان هم دارد در تاریخ ایران کهن وجود داشته؛ خب حالا «واره» چیست؟ واره به طور خلاصه این است که در طول فصل شیردهی دام؛ زنان دامدار، شیرهای اندک خود را به نوبت «یک کاسه» می‌کنند. این یک کاسه کردن شیرهای اندک به فرد فرد دامداران خرد اجازه

می‌دهد که محصولات لبنی مورد نیاز خودشان را تولید کنند. زن این توان را دارد که این مشارکت مردمی را شکل دهد و مردمی‌سازی و جمع‌گرایی را در اجتماع بوجود آورد.

این درحالی است که زندگی امروز بشر به دلیل هجمه‌ی فرهنگی غرب دچار دگرگونی شده است و بیشتر مردم روحیه جمع‌گرایی را کنار گذاشته و به سمت فردگرایی رفته‌اند؛ در حالیکه یکی از مهمترین دستورات اسلام به انسان‌ها داشتن روحیه‌ی جمع‌گرایی و تعاون است؛ حتی همین نمازی که من و شما می‌خوانیم خداوند متعال در ۳ جای قرآن تأکید می‌کند نماز باید به جماعت باشد، باید با جمع باشد، باید دسته‌جمعی باشد. «وَأَقِمْوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ».^۱ «أَقِمْوا» در آیه یعنی دسته‌جمعی و با هم نماز را برگزار کنید؛ بعد با هم زکات را بدهید؛ از همه مهم‌تر «وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ» یعنی نماز را به جماعت بخوانید. یعنی دوش به دوش هم، در کنار هم و با هم نماز بخوانید.

در وسط نماز هم در سوره حمد تکرار می‌کنیم «إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ»^۲ باز هم کنار هم و با هم تورا می‌پرستیم و با هم از تو یاری و کمک می‌خواهیم. اصلاً دین اسلام دینی کاملاً اجتماعی است. همین انقلاب اسلامی خودمان را در نظر بگیرید؛ اگر امام خمینی رحمه الله تنها بود می‌توانست کاری انجام دهد؟!

آیا تنهایی می‌توانست شاه را بیرون کند؟!

آیا تنهایی می‌توانست جلوی ابرقدرت‌های پشتیبان صدام در جنگ بایستد؟!

و در این ۳۳ سال رهبری کشور بعد از امام خمینی ره‌آیا امام خامنه‌ای حفظه الله به تنهایی می‌توانست جلوی هجوم همه‌جانبه غرب بایستد؟!

۱. بقره/۴۳.

۲. حمد/۵.

در همین وقایع اخیر که به اسم زن به خیابان‌ها ریختند و آن جنایات را مرتکب شدند آیا بدون حضور مردم در ۱۳ آبان و تشیع جنازه شهدا امکان غلبه بر این شرارت‌ها بود؟

پیروزی در انقلاب اسلامی، پیروزی در دفاع مقدس، پیروزی در جنگ فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و الان رسانه‌ای همه به واسطه حضور مردم در صحنه است؛ به خاطر ذات اجتماعی دین اسلام است. این را مد نظر داشته باشیم.

دین اسلام در همه شئون حکومت‌داری اصل را بر حضور مردم می‌داند؛ در امنیت، در فرهنگ، در اقتصاد و غیره همه چیز باید مردمی باشد. مثلاً در بحث کار خیر خداوند در سوره مائده آیه ۲ در فرمانی صریح، از مؤمنان می‌خواهد «تَعَاوُنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى»؛ در راه نیکی کردن به یکدیگر و پرهیزکاری با همدیگر، همکاری داشته باشید.» که الحمدلله در بحث تواضع و کمک‌های مومنانه مردم خصوصاً در ایام کرونا سنگ تمام گذاشتند و صحنه‌هایی به یاد ماندنی را به تصویر کشیدند. یک نیکی همین کمک‌های مومنانه است، یکی هم کمک کردن به هم برای کسب روزی حلال است. مثلاً اگر همسایه شما داخل خانه چیزی تولید می‌کند که از قضا نیاز شما هم هست، باید حواستان به او باشد؛ نه اینکه بروید مثلاً از فروشگاه بزرگ شهر و هایپرمارکت بخری؛ نه اینکه خرید از فروشگاه‌های بزرگ جرم باشد؛ نه اما اینکه تواضع همسایه خودت خرید می‌کنی این از بهترین مصداق‌های اخوت و تعاون در کار خیر است.

شرکت اسلامیة آقاجفی اصفهانی

اما اجازه دهید به عنوان آخرین مطلب تاریخ یکی از مهم‌ترین تعاون‌هایی که در این کشور اتفاق افتاد و بسیار هم برای مردم و جامعه مفید بوده را خدمتان بیان کنم.

در دوران مشروطه شرکتی با نام شرکت اسلامیة اصفهان تاسیس می‌شود؛ این شرکت سهامی عام و یکی از اولین و مهم‌ترین کارخانه‌هایی بوده که در دوران مشروطه در ایران با هدف تأمین منسوجات مورد نیاز مردم ایران و مقابله با وابستگی به خارج، با تلاش و حمایت اغلب بازرگانان و علمای اصفهان و شیراز و کاشان، به ویژه آقا نجفی اصفهانی و نورالله نجفی اصفهانی و میرزا ابوالقاسم زنجانی در فروردین ۱۲۷۸، تأسیس می‌شود. این شرکت به سرعت با استقبال گسترده مردم در خرید سهام و همین‌طور محصولاتش مواجه می‌شود و به تدریج شعبه‌هایی در بسیاری شهرها و همین‌طور در خارج از ایران ایجاد می‌کند. شرکت اسلامیة اولین تلاش در صنعت مدرن در ایران خصوصاً در زمینه نساجی بوده. از فعالیت‌های دیگر این شرکت صرافی بوده که زمینه‌های تأسیس بانک و بانکداری و سهام در ایران را ایجاد کرده.

علمای آن زمان هم که خودشان در راه اندازی و تدوین اساسنامه‌ی این شرکت حضور داشتند در ادامه به تلاش جدی برای تحریم کالاهای ساخت خارج و استفاده از کالاهای ایرانی پرداختند. آخوند خراسانی که از مراجع وقت آن زمان بوده نامه‌ای خطاب به مظفرالدین شاه می‌نویسد و خواستار پشتیبانی او از این کارخانه می‌شود.

شخصی به نام سید جمال الدین واعظ یکی از علما آن زمان، کتابی به نام «لباس التقوی» در دفاع از راه اندازی این شرکت می‌نگارد و علمایی همچون سید اسماعیل صدرالدین عاملی، سید محمدکاظم یزدی، آخوند خراسانی، محمد الغروی الشربیانی، محمدحسن ممقانی، فتح الله اصفهانی (شریعت اصفهانی) بر آن مهر تأیید می‌زنند. در بخشی از این کتاب آمده است: «برمسلمانان لازم است لباس ذلت تولید خارج را از تن بیرون کنند و لباس عزت ساخت داخل را بپوشند.»

اما از آن طرف راه اندازی این شرکت با واکنش منفی سفارت انگلیس روبه‌رو می‌شود. یکی از نشریات انگلیس در واکنش به تأسیس این شرکت می‌نویسد:

معلوم می‌شود ایرانیان اندک اندک از خواب غفلت بیدار شده و قدر و اهمیت تجارت خاصه تجارت شرکت را نیکو دانسته و چیزی که در این شرکت اهمیت دارد این است که علمای این ملت در آن شرکت دارند و مشوق‌اند و اگر این شرکت معتبر

شود سخته بزرگی به تجارت انگلیس در اصفهان بلکه در خلیج فارس وارد آید و باید تجار، نوعی رفتار کنند که در آینده بازار تجارت شان از رونق نیفتند و الا بزودی باید منتظر خبر بود که بازار تجارت ما در اصفهان بسته شود.

این شرکت به گونه‌ای صدا کرد که بازتاب تأسیسش حتی در مطبوعات چاپ مصر هم دیده شد. کمی بعد از راه اندازی شرکت و گسترش تولیدات آن در ایران، آوازه این اقدامات به نجف نیز رسید و مورد توجه مردم و خصوصاً مراجع در آن سامان قرار گرفت.^۱

عملکردهای این چینی همان چیزی هست که امروز بسیار مورد توجه و تأکید رهبری حفظه الله هست. واقعا ما امروز محتاج چنین جمع‌گرایی و تعاون‌هایی در فکر و عمل هستیم؛ امید است با عنایات بانوی عصمت و طهارت بتوانیم در این راستا گام برداریم.

1. <https://www.tabnak.ir/003pd>.

گاهی پنهان بودن یک چیز، باعث دیده نشدن آن می شود و گاهی آنقدر آشکار است که دیده نمی شود. نقش کلیدی و محوری زن در اقتصاد خانه و جامعه آنقدر آشکار است که دیده نمی شود، تا جایی که برخی آمارهای اعلامی عنوان می کنند حدود ۸۰ درصد از زنان در جامعه نقش غیر فعال اقتصادی دارند.

جای بسی تعجب است و البته به این افراد باید حق بدهیم، چراکه با نفوذ تفکر سرمایه داری به عنوان سوغاتی غرب برای زندگی ملل مسلمان، همه باید در خدمت حداکثرسازی منفعت شخصی باشند و زنان با شعارهای جذاب و رنگارنگ از محیط خانه و خانواده بیرون باید کشیده شوند و به عنوان کارگران و بردگان نظام سرمایه داری مشغول کار باشند، تا نیروی فعال اقتصادی محسوب شوند.

زن اما در اسلام آنقدر جایگاه کلیدی و محوری دارد که می توان به نقش ملکه زنبور عسل در کندو مثال زد که اگر نباشد، دیگر کندویی وجود نخواهد داشت و تمام گرمی و زنده بودن کندو و خانه به وجود ملکه است.

در زندگی براساس نظام سرمایه داری، نقش زن را آنقدر پایین می آورند که از ملکه بودن، به کارگر و سرباز تبدیل شود.

